Biblioteca Centrală
Pagina 3
Hunedoara-Deva

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul IV, nr. 20 (166) - joi 16 mai 1957 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 6 pagini 50 bani

Pe drumul spre comunism

Este bine cunoscută uriașa însemnătate a sesiunii recente a Sovietului Suprem al Uniunii Sovietice, la care au fost adoptate o serie de hotărîri privitoare la perfecționarea continuă a organizării conducerii industriei și construcțiilor. Hotărîrile acestea marchează încă un mare pas pe drumul însorit care duce la realizarea visului suprem al omenirii — construirea comunismului, dovedind că edificarea unei societăți noi nu poate accepta rutina. Istoria de patru decenii a Uniunii Sovietice confirmă caracterul creator al învățăturii leniniste. Bazîndu-se pe principiul leninist al centralismului democratic și al conducerii planificate a economiei, partidul comunist și guvernul sovietic au stabilit, în fiecare perioadă a construcției socialiste, formele cele mai potrivite de conducere a economiei. Acest mod de conducere, care ține seama de elementele noi dezvoltate în cadrul societății socialiste, a dus la ridicarea Uniunii Sovietice la rangul de mare putere industrială, a doua din lume. Uniunea Sovietică a lăsat de mult în urmă state capitaliste cu o industrie dezvoltată ca Anglia, Franța, Germania și altele. In cadrul întrecerii pașnice dintre socialism și capitalism, hotărîrile la care ne referim au creat premisele necesare ca primul stat socialist să devină și prima țară industrială de pe glob.

Așa cum sublinia tovarășul Hrușciov în raportul său, măsurile prevăzute în aceste hotărîri au fost discutate, cu mult timp înainte de sesiunea Sovietului Suprem, în adunări largi ale oamenilor muncii ceea ce constituie încă o mărturie vie a democratismului sovietic. Milioanele de oameni sovietici care vor participa la punerea în practică a hotărîrilor și-au dat deci partea de contribuție la însăși alcătuirea acestora. Faptul este dintre cele mai semnificative. El dovedește că, în spiritul centralismului democratic, conducerea de stat centralizată a economiei se îmbină cu dezvoltarea la maximum a inițiativei creatoare a maselor. La baza noului mod de organizare a economiei sovietice se află principiul teritorial. In locul unor ministere se înființează consilii ale economiei naționale, repartizate pe regiuni și dispunînd de drepturile necesare ca să conducă nemijlocit întreprinderile și șantierele de construcții din regiunea respectivă. Aceasta înseamnă că noile organe vor fi mult mai în măsură să cunoască posibilitățile locale, pentru valorificarea lor deplină. Îmbinarea intereselor generale ale statului cu cele locale se va putea realiza în modul cel mai corespunzător. Totodată, înlăturînd o serie de dificultăți și deficiențe (în ceea ce privește aprovizionarea cu materii prime, transporturile etc.), consiliile economiei naționale vor organiza cu mai multă eficiență specializarea și cooperarea întreprinderilor, ceea ce va duce la creșterea productivității muncii și la o sensibilă scădere a prețului de cost.

Utilitatea noii structuri organizatorice este categorică. Dar ce a făcut necesară și posibilă introducerea acestei noi structuri? Un prim răspuns îl aflăm în stadiul de dezvoltare a economiei sovietice. Uniunea Sovietică dispune de două sute de mii de întreprinderi industriale și de o sută de mii de șantiere de construcții. In același timp, s-a cîștigat o experiență uriașă și s-a realizat un progres tehnic dintre cele mai remarcabile. In Uniunea Sovietică s-au creat mașini și aparate moderne, electronica e folosită curent, energiei atomice i se dau necontenit noi utilizări pașnice. Este totodată vorba de progresul uman. Uniunea Sovietică a obținut realizări impresionante în domeniul construcției culturale. In anii puterii populare — arată tovarășul Hrușciov — s-a format o nouă intelectualitate cu adevărat populară, s-au pregătit cadre dintre cele mai calificate pentru toate ramurile construcției economice și culturale. Paralel cu creșterea numerică s-a produs și ridicarea nivelului tehnic și intelectual al clasei muncitoare. Un număr imens de oameni de știință își dedică activitatea zilnică și aptitudinile creatoare problemelor legate de munca practică. In asemenea condiții, trecerea la noile forme ale conducerii industriei și construcțiilor va îngădui lărgirea drepturilor organizațiilor locale sovietice, de partid, economice și sindicale. Aceasta egalează desigur cu sporirea răspunderii acestor organizații, dar și cu stimularea spiritului lor de inițiativă, cu antrenarea unui număr mereu mai mare de activiști și de oameni ai muncii în opera de conducere a construcției economice. Este aici unul din aspectele cele mai interesante ale aplicării recentelor hotărîri ale sesiunii Sovietului Suprem.

In ciuda încercărilor unor ziare din țările capitaliste de a micșora sau denatura semnificația adoptării legii cu privire la perfecționarea continuă a organizării conducerii industriei și construcției, presa burgheză a fost nevoită să recunoască efectele salutare ale aplicării acestei legi.

Progresul general al economiei sovietice, stimulat de recentele hotărîri, dovedește încă o dată superioritatea sistemului socialist asupra sistemului capitalist și confirmă forța uriașă și vie a Uniunii Sovietice. Dar forța Uniunii Sovietice reprezintă în același timp pilonul cel mai solid al lagărului păcii. Avîntul economic al țării care construiește comunismul sprijină și stimulează dezvoltarea economică a tuturor statelor din lagărul socialist. Toate acestea întăresc frontul păcii, ceea ce bucură pe oamenii simpli de pretutindeni, care privesc cu dezaprobare acțiunile uneltitorilor unui nou război. Faptul că, în aceeași sesiune, Sovietul Suprem a adoptat și Mesajul adresat Congresului Statelor Unite și Parlamentului Marii Britanii, în legătură cu realizarea unui acord între guvernele celor trei mari puteri ce posedă arma atomică și cu hidrogen, este mult grăitor. Acest mesaj se adaugă numeroaselor și repetatelor apeluri pe care Uniunea Sovietică le-a făcut în ultima vreme pentru renunțarea la experiențele cu arma atomică, pentru utilizarea energiei atomice în scopuri exclusiv pașnice.

Oamenii muncii din țara noastră privesc cu vie satisfacție hotărîrile sesiunii Sovietului Suprem al Uniunii Sovietice, o sesiune într-adevăr istorică. In anul în care ne pregătim pentru sărbătorirea împlinirii a patruzeci de ani de la Revoluția din Octombrie, aceste hotărîri ne umplu sufletul de bucurie și de mîndrie, de încredere în viitorul luminos al omenirii și în forțele păcii.

Ion Roman

Discuții despre realismul socialist

Probleme de creație (II)

Naște numaidecît obiecția: ce poate asimila un artist contemporan revoluționar din simbolism atîta vreme cît simbolismul înseamnă invaziunea iraționalului? Nu e absurd să vorbim de însușirea unor practici ale simboliștilor sau suprarealiștilor? Absolut justă în principiu, obiecția aceasta dovedește un chip metafizic de a cugeta, întocmai cum metafizic gîndesc acei ce presupun posibilitatea de a îmbrățișa fără discernămînt curentele decadente. E limpede ca lumina soarelui că simbolismul ca atare, principiile simbolismului nu pot fi transplantate în realismul socialist. A vorbi despre existența unui „modernism" și „tradiționalism" în literatura noastră, în sensul pe care acești termeni îl aveau în vocabularul criticii literare din trecut, e a privi realitatea contemporană din lună, (că G. Munteanu va fi înțeles altceva, folosindu-i, e foarte probabil, dar aceasta nu reiese, putîndu-se cel mult bănui, din articolul său din „Steaua" nr. 12 din 1956). Simbolismul și toate celelalte curente moderniste se situează, ca atare, net, la antipodul realismului, ce nu poate exista decît în luptă cu ele. Nu trebuie pierdut însă din vedere că un curent, simbolismul sau altul, nu planează undeva în imperiul ideilor în stare generică necoruptă; creația poeților simboliști nu se confundă cu tezele teoreticienilor simboliști. Condamnînd simbolismul ca un curent decadent, nu renunțăm la Baudelaire, Verlaine, Rimbaud, Ady, Briusov, Block, Macedonsky, Bacovia, vreau să zic, nu renunțăm la partea durabilă, autentică, a operei lor. Un raționament foarte comod, chemat să împace aparenta contradicție, glăsuiește cam astfel: simbolismul e reprobabil. Baudelaire, Verlaine, Bacovia, etc. au creat poezii excepționale; ceea ce e valoros neputînd fi decadent, rezultă că, în operele de valoare, poeții amintiți nu sînt decadenți, adică nu sînt propriu zis simboliști; ei depășesc simbolismul, apropiindu-se de realism. Plauzibilă la prima vedere, o asemenea deducție ne împinge de fapt într-un haos desăvîrșit. Absolvindu-i de simbolism și dîndu-le viză de trecere în paradisul realismului, respectivii poeți se văd înconjurați de alții, zeci și sute, diferiți de ei și între ei, astfel încît se impune o nouă clasificare, constituirea de noi și numeroase compartimente în cadrul realismului. La urma urmei, cu puțină inventivitate, se pot găsi denumiri inedite cîte voim și, în loc de „simboliști", Verlaine ar putea fi numit „realist pluvios", Bacovia „realist melancolic", ș.a.m.d. Nu ar fi însă mai normal ca, încadrînd tot ce e valoros în realism, să păstrăm în același timp, cînd situăm un scriitor în istoria literară, nomenclatura consacrată? Important nu e de a reboteza diferitele orientări artistice, ci de a le înțelege în toată complexitatea lor contradictorie. Spre a rămîne la simbolism, o caracteristică a lui e tocmai lipsa de omogenitate. Simbolismul francez diferă de cel rus sau maghiar, iar, în cadrul fiecărei literaturi naționale, el se exprimă în moduri diverse. Într-un fel e simbolist Henri Bataille, și în alt fel Verhaeren: între Rollinat și Albert Samain, Macedonsky și Anghel, Bacovia și Minulescu, Ovid Densușianu și Emil Isac e, într-un fel, mai mare distanța decît între fiecare din ei și vreun poet aparținînd altui curent, dar înrudit structural. Chiar în opera unui aceluiași scriitor, uneori într-o aceeași compoziție, putem găsi discordanțe.

Cu aceeași tehnică, Alexandr Block exprimă uneori năzuința spre „triumful binelui, luminii și libertății", alteori decepția inconsolabilă, uritul existenței. In care din aceste două cazuri este el un simbolist autentic? Cînd e mai simbolist Bacovia — cînd scrie: „de-atîtea nopți aud plouînd, / Aud materia plîngînd..." sau cînd exclamă: „O, punctează cu-al tău foc / Soare, soare, / Trupul ce întreg mă doare / Sub al valurilor joc!"? Astfel fiind, concluzia logică nu poate fi decît necesitatea de combatere a simbolismului, întrucît reprezintă o tendință de înlocuire a reprezentărilor existenței reale, prin hieroglife ininteligibile și de acceptare a acelor opere simboliste, care tălmăcesc vibrații omenești autentice, aspirații spre o trăire demnă, curată, a vieții, precum și acceptarea cuceririlor de ordin formal, tehnic, realizate de simboliști.

Într-o măsură incomparabil redusă, chiar față de simbolism, suprarealismul prezintă unele fenomene contradictorii cu neputință de ignorat. Prin unii exponenți ai săi, suprarealismul exprimă revolta fierbinte, nedomolită, fie chiar în genunchi, împotriva societății capitaliste. Suprarealismul, asemeni simbolismului, nu e un curent indislocabil, dimpotrivă, sfîșiat de acute contradicții interioare. Chiar ca suprarealiști, Aragon și Eluard erau diferiți — diferiți în esență — de André Breton. Maiakovski din tinerețe, futurist, năzuia cu totul altceva decît Hyppius sau Marinetti. La noi, inconformismul lui Geo Bogza era cu totul de altă natură decît al cutărui dandy ce simula indignarea împotriva burghezului opac, numai pentru a fi astfel la modă. Fără nici o îndoială, răzvrătirea suprarealiștilor, oricît de bine intenționată, nu putea avea urmări eficace; burghezul împroșcat cu noroi era cel dintîi, în cazul că nu-i lipsea inteligența, gata să se delecteze cu „experiențele" copiilor teribili, convinși că, strîmbîndu-se în fel și chip, vor provoca congestii cerebrale îmbuibaților. In orice caz, societatea burgheză, în ansamblul ei, nu are nimic de suferit de pe urma revoltelor suprarealiste, din contra, e interesată în a le cultiva ca mijloc de diversiune. Azi, suprarealismul reprezintă în S.U.A. și în țările satelite expresia tipică a ideologiei imperialiste în artă. Nici vorbă nu poate fi dar de o resuscitare a suprarealismului în literatura noastră. Nu e însă exclusă posibilitatea ca, în anumite specii literare, într-un anumit context, să apară — prelucrate într-un chip nou — unele procedee încetățenite de suprarealiști care să îndeplinească o funcție estetică diametral opusă celei pe care o aveau atunci cînd exprimau o revoltă anarhică și infructuoasă. Oare în poezia de azi a lui Aragon nu mai există nici urmă din practica sa anterioară? Nu se poate recunoaște oare în notația nervoasă, uneori eliptică, a lui Geo Bogza din „Țări de piatră, de foc și de pămînt" ceva din stilul incandescentelor sale poeme apărute în „75 H. P.", „Urmuz", „Unu" sau „Poemul invectivă"?

Tulburătoarea poezie a lui A. E. Baconsky „Liniște sumbră", ce simulează a descifra gînduri în craniile yankeilor căzuți în murdarul război împotriva poporului coreean, nu amintește oare de etapa suprarealistă (1945-47) a dezvoltării poetului? Și, totuși, cîtă deosebire! Pornind de la un procedeu suprarealist, A. E. Baconsky îi dă o asemenea funcție încît ei devine opusul său, poezia contra-

Dumitru Micu

(Continuare în pag. 4)

CAMIL PETRESCU

Prezidiul Academiei R.P.R., Ministerul Învățămîntului și Culturii și Uniunea Scriitorilor anunță cu profundă durere încetarea din viață a academicianului CAMIL PETRESCU, membru al Uniunii Scriitorilor din R. P. R., reprezentant de seamă al culturii românești.

★

Pentru organizarea funeraliilor acad. Camil Petrescu s-a constituit o comisie formată din:

— Acad. Șt. Milcu, secretar-prim al Academiei R.P.R.
— Ion Pas, adjunct al ministrului Învățămîntului și Culturii
— Acad. Alexandru Rosetti
— Acad. Zaharia Stancu
— Ion Marin Sadoveanu
— Eugen Jebeleanu
— Mihai Gafița

★

Comisia pentru organizarea funeraliilor academicianului Camil Petrescu comunică:

Pentru a-și lua rămas bun de la academicianul Camil Petrescu, oamenii de știință și cultură, prietenii, colaboratorii și toți cei care i-au cunoscut și iubit opera au acces în sala Academiei R.P.R. din Calea Victoriei 125, unde se află corpul defunctului, în zilele de joi 16 mai între orele 16—19 și vineri 17 mai între orele 12—16.

Adunarea de doliu va avea loc în sala Academiei R.P.R. în ziua de vineri 17 mai orele 16, iar înhumarea va avea loc la cimitirul Bellu la orele 18.

În noaptea de 14 crt., la orele 23.40, a încetat din viață, după o grea suferință, la locuința sa din București, academicianul Camil Petrescu, strălucit scriitor, om de teatru, personalitate multilaterală a vieții noastre culturale și artistice.

Camil Petrescu s-a născut în 1894. El și-a terminat studiile superioare la Universitatea din București obținînd titlul de doctor în litere și filozofie.

Debutînd în literatură încă din adolescență, s-a remarcat ca dramaturg, prozator, poet și publicist în anii care au urmat primului război mondial. Întemeietor și conducător al mai multor publicații periodice, eseist și ziarist, Camil Petrescu a participat, de-a lungul unei întregi epoci, la dezbaterile de idei, distingîndu-se prin comentariul său pus în serviciul rațiunii și al progresului social. Spirit pasionat, lucid și original, Camil Petrescu a fost una din prezențele culturale cele mai vii ale timpului său. El este creatorul uneia din operele cele mai de seamă ale literaturii române, prin calitățile de pătrundere psihologică și socială, prin îndrăzneala ideilor și prin perfecțiunea artei sale. În toate domeniile în care s-a manifestat talentul său literar, Camil Petrescu a adus o contribuție excepțională. Teatrul, romanul, poezia, au dobîndit prin Camil Petrescu impulsuri atît de noi și fecunde încît numele și contribuția lui se leagă adînc de întreaga dezvoltare a literaturii și culturii noastre în ultimele patru decenii. Operele sale, printre care romanele: **„Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război"** și **„Patul lui Procust"**, piesele de teatru: **„Suflete tari", „Jocul ielelor", „Mitică Popescu", „Danton", „Act venețian", „Mioara"** și altele, i-au adus prețuirea unui numeros public cititor și un binemeritat prestigiu, cu toată rezerva manifestată de cercurile oficiale ale vremii. Ca director al Teatrului Național din București, Camil Petrescu a dat o importantă contribuție la promovarea dramaturgiei originale și la formarea unor talentați actori ai teatrului nostru.

Literatura lui Camil Petrescu a dobîndit, după eliberarea țării noastre, o nouă strălucire. În această perioadă, Camil Petrescu creează piesa de teatru **„Bălcescu"** și lucrează la piesa **„Caragiale"**.

Activitatea sa de scriitor a fost încununată de realizarea romanului **„Un om între oameni"**, impresionantă frescă epică profund documentată și de înaltă valoare artistică a epocii revoluției din 1848 în țara noastră, una din cele mai însemnate lucrări care îmbogățesc patrimoniul literaturii române.

Camil Petrescu a îmbinat munca de creație literară cu o bogată activitate obștească. Cu convingerea că rolul intelectualului înaintat este de a sluji cu devotament cauza poporului, Camil Petrescu s-a alăturat cu hotărîre luptei pentru construirea unei vieți noi în țara noastră. El a îmbrățișat cu căldură îndrumările Partidului Muncitoresc Român cu privire la literatură și la munca intelectuală și a militat, prin operele sale literare, prin activitatea sa publicistică, în cadrul Uniunii Scriitorilor și în conducerea revistelor „Contemporanul" și „Teatrul", pentru dezvoltarea literaturii noastre noi, realist-socialiste.

Puțin timp înainte de a ne părăsi, pregătindu-se să scrie un articol pentru revista „Lupta de clasă", Camil Petrescu a menționat că intenționează să trateze în mod special despre „necesitatea de a întări îndrumarea partidului în literatură; răspunderea scriitorului față de societate, combaterea încercărilor de a înfunda opera literară în indiferență față de epoca actuală".

Dînd dovadă de o energie inepuizabilă, Camil Petrescu a participat activ la diferite acțiuni pe tărîm social-cultural, aducîndu-și contribuția sa valoroasă în dezvoltarea culturii noastre, în opera de ridicare culturală a maselor populare.

Camil Petrescu a fost membru titular al Academiei R.P.R., membru în Comitetul de conducere al Uniunii Scriitorilor și membru în Comitetul național pentru apărarea păcii din R.P.R.

Pentru creația sa literară și pentru activitatea sa cetățenească de mare prestigiu, Camil Petrescu a fost distins cu Ordinul Muncii cl. I-a și cu alte ordine și medalii și a primit de două ori titlul de Laureat al Premiului de Stat.

Prin dispariția lui Camil Petrescu, viața culturală și artistică din țara noastră suferă o foarte grea pierdere.

Datorită contribuției aduse la tezaurul nostru spiritual, Camil Petrescu rămîne unul din cei mai mari scriitori ai literaturii române și unul din cei mai de seamă reprezentanți ai geniului artistic al poporului nostru.

ACADEMIA REPUBLICII POPULARE ROMÎNE
MINISTERUL ÎNVAȚĂMÎNTULUI ȘI CULTURII
UNIUNEA SCRIITORILOR DIN R.P.R.

CĂRȚI NOI

I. PELTZ:

„Calea Văcărești"

Am început să recitesc romanul lui Peltz cu certa impresie că am în mînă o carte nouă, neîntîlnită. Durerile lui Ficu, sufletul lui chinuit de spectrul morții ce se abătea nemilos asupra celor dragi, le cunoșteam de mai multă vreme; sfîrșitul liniștit al lui Paul, băiatul frumos care iubea cu patimă viața, mă înduioșase mult cu ani în urmă; necazurile pierderului Rubin, vremelnicul profesor de dans, construindu-și cu atîta naivitate planuri frumoase, năruite mai ușor decît un fragil castel de hîrtie, îmi stîrneau cînd zîmbetul îngăduitor, cînd durerea cea mai amară. Drama lui Moriț, cel plecat să-și caute fericirea în îndepărtate pămînturi de peste oceane, trezea în sufletele noastre tinere, încă neintrate în marele vălmășag al vieții, o compasiune adîncă. Pitorescul aparent al Căii Văcărești de atunci, de care auzisem cîndva ni se dezvăluia acum în toată cruda și adevărata lui înfățișare. Meșterul care pornise să închege monografia cartierului cu străzi înguste, cu case de raport, înghesuite și mizere, cu camere întunecoase, cu interioare sumbre, cu sărăcie lucie, înfiorătoare, ni se părea a fi un mare iubitor de oameni. Străbăteam ceainăriile cu actori ratați, mereu patetici în glas și gest, cu voiajori obosiți de umbletul cotidian, comisionari sleiți de reclama repetată de sute și sute de ori pe zi, cu mici negustori sărăciți, ambulanți mereu în căutarea unui provincial credul căruia să-i poată plasa marfă „de ocazie" Aveam senzația că I. Peltz, ca altădată Lesage, lăsase fără acoperiș sătașurile omenești, pentru a aduce în lumină adevărul, crudul adevăr.

Ne înduioșa soarta lui Ficu și îl asemănam cu Iacov, eroul din „Maidanul cu dragoste", copilul din cartierul Basarab al Bucureștiului. Îi unea pe amîndoi aceeași mare spaimă de moarte, pe care o percepuserăm din fragedă copilărie, ca pe cea mai nemiloasă sorâ a existenței lor. Îi unea aceeași încovoiere timpurie în fața vieții, aceeași maturizare bolnăvicioasă, care le ucisese anii frumoși și nevinovați. Îi vedeam frați, pîndiți de urgia mizeriei și a morții. Ficu își căuta refugiu în lumea gîndurilor și obsesiilor. Celălalt, Iacov, în lumea maidanelor, a cîmpurilor de la marginea Capitalei. Amîndoi căutau soarele, amîndoi aveau să se plîngă pentru toate durerile pămîntului, amîndoi aveau să se întrebe prea devreme: „Mamă.. după ce moare omul și-l îngroapă... ce se mai întîmplă cu el?"

Dar ni se părea că întîlnim în romanul lui Peltz sau mai bine zis în poemul său închinat suferinței omenești anonime, o atitudine care și ea ne fermecase în anii copilăriei. Asemănam umorul lui Peltz cu umorul lui Dickens. Este în „Calea Văcărești" a lui Peltz atîta suflu de omenie adîncă, atîta întristare în fața durerii, care topește ironia, o face să nu mai aibă atributele ei inițiale. Ironia și umorul lui Peltz vin de la Dickens și Șalom Alehem. Iubitor al omului care suferă, Peltz îi privește cu umor deznădăjduitele sale încercări de a-și croi prin paleative, care mai de care mai himerice și mai lipsite de suport, o viață mai ușoară. Asistăm la nunta lui Rubin, la plecarea lui Moriț în America, prin fața noastră trec femei stăpînite de idei fixe visînd reîntoarcerea unor fii bogați aflați undeva departe, doctori rătați, recomandînd ca unic remediu educația voinței.

Un act de acuzare și un impresionant document artistic. Liricul I Peltz „mare poet liric", așa cum îl numește Eugen Lovinescu, este un rar evocator de viață și atmosferă. Am adăuga, unul dintre cei mai autentici pe care i-a avut literatura noastră. Străbați odată cu eroii lui Peltz itinerariul acestei căi a suferinței, cu ochii mereu mai avizi, cu sufletul mereu mai sfîșiat de emoție. Fiecare pagină din cartea lui Peltz îți lasă în suflet o picătură de durere, alinată uneori de umorul fin, discret, cald.

Mesajul ei la aproape un sfert de veac de la apariție, se păstrează nealterat. Un mesaj de fierbinte dragoste pentru cei care suferă, de revoltă împotriva a tot ceea ce distruge și mutilează sufletul omului.

Valeriu Ripeanu

RUSALIN MUREȘANU:

„La marginea cîmpiei"

Trăsătura dominantă a poeziei lui Rusalin Mureșanu este limpezimea. Și de n-ar fi încă susceptibil de surprize versul său, am spune că el răspunde unei dispoziții interioare ce îmbină inspirația senină, luminozitatea („Eu caut încă pe ogoare, / Pierdut un ultim punct de soare / Printre rugină și argint"), *cu temperanța și contemplarea ușor melancolizată a eternelor procese din natură. Formula sufletească a poetului este — cu unele corective — clasicismul apolinic, sprințar și tonic, ca o baie de soare în împărăția brădetului. Dar ne grăbim să adăugăm că niciodată reprezentările poetului, în fața unui peisaj, sau reconstituirea stărilor afective nu vizează un univers decorativ, din cuprinsul căruia omul a fost fie uitat, fie izgonit. În fiecare ipostază contemplativă Rusalin Mureșanu contopește propria-i încîntare în cea bănuită a celorlalți și, de fapt, pe aceasta tinde s-o exprime ca un omagiu adus vieții agreste de către toți cei care în civilizația urbană rămîn cu dorul cîmpiilor, al vîntului slobod și al ierbii din ograda părintească.* „Am umblat prin ierburi desculț, / În împărăția de trifoi și măcriș, / Și-am simțit cum copilăria trecută / Îmi urcă prin picioare, în trup, pe furiș". *Definindu-și singur unul din caracterele esențiale ale alcătuirii sale psihice, poetul dezvăluie și una din coordonatele scrisului său.* „Plecai de la tine demult, de demult... / Izvoarele tale nu-mi mai dau glas, / Și totuși izvoarele tale le-ascult / Și oriunde-aș merge, în tine-am rămas" *(„Cîntec despre satul natal"). Poezii luminate de amintirea fragedă a priveliștilor copilăriei fixează icoana locurilor natale cu o spontaneitate plină de farmec. Tablourile sînt lucrate cu simț matur al culorii și amintesc de pînzele diafane ale pastelurilor lui Esenin.*

În dublul catren „Omului", autorul mărturisește unui interlocutor, cititorului de fapt, că își simte cîntecul „de tine plin" *și că* „omule, totuși cu tine / Am vorbit atît de puțin". *E la mijloc o exagerație autocritică ce ni se pare simpatică, în raport cu tendința urmărită. Adevărul este că, spre deosebire de lirica neaderenței la civilizația citadină, a cultului patriarhalității, poezia lui Rusalin Mureșanu, deși evident țărănească, nu e nici semănătoristă, nici poporanistă. Ea exprimă un elogiu adus satului, frumuseților vieții rurale, dar un elogiu al satului de azi, văzut prin prisma unui om modern ridicat la o înțelegere superioară a naturii și societății. De altfel, poetul celebrează alianța dintre sat și oraș ca o prietenie frățească dintre două familii truditoare („La marginea cîmpiei", „Brazdă în fața cîmpiei", „Furnale"). În „Căutătorii de comori", sugestivă compunere antinomică, relevînd contrastul dintre nașterea îndelungă a bogățiilor subpămîntene*

Radu Zamfir

(Continuare în pag. 4)

Un om între oameni

A încetat din viață Camil Petrescu. Cu inevitabilitatea ei absurdă, moartea l-a smuls din mijlocul familiei, al prietenilor, al cititorilor săi nenumărați, din mijlocul Academiei, al Uniunii Scriitorilor, al redacției revistei „Teatrul", pe care o conducea, umplînd de durere inimile tuturor. Masa la care lucra, creionul pe care și-l rezema de tîmpla fierbinte, manuscrisele nedefinitivate, hîrtia încă nescrisă, fereastra de la care primea lumină — toate aceste obiecte care-i erau nedespărțite, dragi, necesare, rămîn acum în urmă, triste și nefolositoare, iar stăpînul lor, întrerupt intempestiv din ocupațiile sale, la care nu se va mai întoarce niciodată, trebuie să plece fără ele, să se odihnească, să se odihnească... Dezolarea obiectelor rînduite ca niște unelte de muncă și rămase la locul stabilit de lucrătorul neobosit care era Camil Petrescu, este mărturia cea mai dureroasă că moartea a răpit de la treburile sale un scriitor și un gînditor care mai avea multe de împărtășit oamenilor. Momentul sfîșietor pentru cei rămași va fi, desigur, momentul în care îl vor însoți pe ultimul său drum, cu inima și cu hainele cernite, în acordurile marșului funebru și în mirosul florilor ce se vor ofili pe catafalcul său. Dar priveliștea cea mai tristă, mai greu de închipuit și de suportat pentru toți acei care au iubit și au prețuit omul și scriitorul, este masa de lucru, la care îl știau veșnic așezat, și de la care a fost luat înainte ca el să fi spus: am terminat. Ars longa, vita brevis. Trilogia „Un om între oameni" a rămas numai cu două volume. Volumul al treilea nu va mai apare niciodată.

In Camil Petrescu literatura noastră pierde pe unul dintre reprezentanții săi cei mai străluciți și mai multilaterali, care a dat opere de o excepțională valoare artistică în poezie, în proză, în teatru, în publicistică. In perioada dintre cele două războaie mondiale, Camil Petrescu a fost unul dintre scriitorii care au îmbogățit literatura noastră cu opere realiste, de o înaltă valoare etică și socială, opere care au intrat în patrimoniul moștenirii culturale. Condeiul său polemic a fost faimos, temut și admirat pentru violențele sale antiburgheze, pentru curajul cu care demasca regimul burghezo-moșieresc, ca împotriva și ostil activității intelectualilor, scriitorilor și artiștilor. După eliberarea țării noastre, activitatea literară a lui Camil Petrescu, îmbinată cu activitatea sa cetățenească, a cunoscut o epocă de înflorire, pentru care a fost distins de regimul democrat-popular cu mai multe ordine și medalii, printre care Ordinul Muncii clasa I-a, și de două ori cu titlul de Laureat al Premiului de Stat. In acest timp Camil Petrescu a scris „Turnul de fildeș", un volum de nuvele, gen pe care nu-l abordase încă, piesa de teatru „Bălcescu", primele două volume din marea trilogie închinată lui Nicolae Bălcescu și revoluției de la 1848, „Un om între oameni", versuri pentru copii, iar recent piesa „Caragiale". Celelalte multe proiecte care au rămas în sertarul său, sau numai în mintea sa neobosit creatoare, dispar odată cu el și nimeni nu va ști ce mai avea de spus marele scriitor a cărui moarte va lăsa în inimile confraților, prietenilor și cititorilor săi o durere adîncă, de nesters. Moartea l-a răpit prematur din mijlocul nostru. Numele lui, înscris în istoria literaturii noastre, în manualele de școală, în inimile cititorilor ne aduce însă aminte de vechea dar adevărata consolare a poeților și scriitorilor, a creatorilor din toate timpurile: non omnis moriar. Camil Petrescu, nu ai murit de tot. Operele tale, prin ideile lor mari și fermecătoare, prin ardența pasiunii care luminează fruntea de martir a neuitatului Bălcescu, prin umanitatea caldă și seducătoare a altor personaje care vin din paginile scrise de tine, spre noi, vor constitui mereu un exemplu emoționant de artist și cetățean, vor fi un prilej de veșnică aducere aminte.

Redactorii și colaboratorii revistei noastre își exprimă pe această cale durerea pe care o încearcă la încetarea din viață a academicianului Camil Petrescu. Aceste cuvinte de jale sînt menite să-i întovărășească trupul neînsuflețit la mormîntul pe care va crește iarbă, ca pe toate mormintele. Adevărat Camil Petrescu va rămîne însă cu noi, și printre noi, un om între oameni.

Gazeta literară

„Cinema Madagascar" de I. Grigorescu

„Cinema Madagascar" este prima carte de schițe și nuvele a lui Ion Grigorescu. Pînă la „Cinema Madagascar" el a mai tipărit două volume de reportaje și note de călătorie. Reportajul a fost fără îndoială o bună școală pentru tînărul autor. „Scrisoare din Moscova" și „Învinsul Terek" se remarcau printr-un simț viu al observației, prin neastîmpăr și fantezie, prin exuberanță lirică. Se remarcau însă și naivități, printr-o solicitare de circumstanță a compasiunii cititorului, prin poze a la minut în clipe de extaz sentimental, printr-o cursivitate veșnică cu diluarea, printr-un grandilos neregînut. Autorul plutea nu o dată pe deasupra faptelor și fixa plastic doar contururile. Era încă în faza studiilor după natură; schița profilurilor omenești, peisaje agreste, coșuri de fabrică și schele petrolifere. Nu interioriza, nu comunica încă drame sufletești. El izbutește acest lucru abia în „Cinema Madagascar", de aceea ni se pare această carte un moment important în dezvoltarea lui literară. Noul volum al lui I. Grigorescu e destul de inegal. Cuprinde pagini bune, simple, care merg la inimă și cuceresc prin naturalețe, printr-un lirism profund și plin de omenesc; cuprinde însă și pagini îndreptățind calificativul de neinteresante sau cenușii. Deși pe plan cantitativ ar fi dificil de spus care anume latură e predominantă în carte, ea se află sub semnul valorii, al autenticității indiscutabile, prin ceea ce găsim într-însa valabil. Găsim în primul rînd nuvela „Cinema Madagascar". E o amintire din copilărie, cu scene de școală, profesori maniaci, jocuri pe maidan, bucurii și amărăciuni de demult. Totul e impregnat de ironie cînd caustică, cînd bonomă, de romantică și tristețe. E mai mult decît o amintire. E un liric comentariu la un capitol de viață care semnifică nu numai copilăria, ci o întreagă epocă. Grigorescu a transpus în lumea micilor săi eroi drame sociale, tragedii ale visului batjocorit și ucis de egoismul organic al unei societăți rele. Și toate acestea fără combinații factice, spectaculoase, fără insistențe chinuitoare și moralizatoare. Episoadele se povestesc cu un ușor zîmbet amărui pe buze, pentru ca în final vitregia unui destin mulat de o aspră vreme să ridice mari întrebări în căutarea unor mari răspunsuri. Începută la flaut, melodia sfîrșește grav în acorduri de orgă. Eroul povestirii e Florea Cocoșatul. Ipostaza sa eroică e Magua, teribila căpetenie a indienilor din cartierul Pantelimon. Oprimat de mizerie, el se refugiază în basm haiducesc și aventură. Pedepsit de un institutor cretin, el strînge pumnii și amenință: „Bandit am să mă fac". Sfidează lumea în mijlocul căreia se simte singur, sfidează frica și moartea, așteptînd culcat între șine trecerea trenului. Și cînd, cuprinși de panică, băieții îl trag deoparte, el ridică din nou pumnii provocatori în urma locomotivei care i-a călcat în picioare mîndria: „Bandit am să mă fac". Se dăruie jocului de-a indienii cu patimă, întrezărind prin el o portiță de ieșire spre luminozitate. Se dăruie visului despre Madagascar, a cărui icoană fantastică a adus-o în mahala polonezul Caputikievics. Pe acoperișul unui vagon se îndreaptă într-una din zile spre acel îndepărtat meleag al făgăduinței și e pornit de căpriorii podului de peste Prahova. „Încă unul care n-a ajuns la Madagascar". E o nuvelă al cărei sens se prelungește dincolo de cuvinte, de conflictul în sine. Trăiește printr-un puternic subtext. Cheamă asociații, impresionează, te urmărește cu grava ei melancolie multă vreme după lectură.

„Tiganiada 1942" constituie de asemenea una dintre nuvelele cele mai izbutite ale volumului. Dano Scripcarul, cu vioara lui dogită, stîrnește pe alte coordonate aceleași simțăminte ca și Magua. E plămădit din aluatul aceleiași dragoste și compasiuni.

Prin Dano e evocată suferința unei întregi populații, asupra căreia fascismul și-a exercitat cu deosebire furia demență. Deportarea în masă a țiganilor pe linii ale morții, în vagoane plumbuite, apare ca un nonsens monstruos; cu atît mai monstruos, cu cît curmă desfășurarea unei vieți și așa sumbre, viața țiganilor mahalalei, zugrăvită de autor în detalii savuroase. Stilul e colorat, chiar spumos, plin de umor. Comicul nu minimalizează. Scara pe care Dano Scripcarul o duce la circiuma lui Gogu de la barieră pentru a se urca pe acoperiș și a se pune astfel la adăpost de pîrtuiala inveseliților, dialogurile piperate, botezarea repetată a dănciuților de damele bisericoase din oraș, provoacă mai mult decît risul; transmit aderența autorului la framîntările eroilor, dezacordul lui cu tot ceea ce generează nefericirea. La fel ca în „Cinema Madagascar", și în „Țiganiada 1942", ironia încetează sau își schimbă cu desăvîrșire caracterul în clipa dezlănțuirii tragediei și narațiunea lirică lasă locul tonului sobru, poeziei grave. Participarea puternic afectivă la eveniment dictează povestitorului o maximă reticență. Sînt nuvele triste, mai bine zis sînt întîmplări triste pe care trecerea anilor nu le-a putut arunca în uitare. Prin memoria copilului de demult ele au străbătut pînă astăzi ca mărturii la procesul istoric pe care socialismul îl intentează capitalismului și fascismului. Tematic, volumul cuprinde și schițe închinate luptei comuniștilor în ilegalitate. Așa e de pildă „Ivane Grădeanu". Personajul principal e un mecanic de tren de o forță fizică excepțională, de o îndrăzneală deosebită, care refuză sub amenințarea morții să transporte la Cîmpina un detașament armat pentru înăbușirea grevei petroliștilor. În „Muzicuța", un copil își primește botezul revoluționar în prima sa acțiune subversivă de ajutorare a comuniștilor. E îmbucurător faptul că I. Grigorescu a abordat și astfel de subiecte. E un domeniu cu realizări încă debile, vitregit în literatura noastră. Se simt în aceste schițe note inutile de grandios ostentativ. Autorul nu se află încă în posesia deplină a firului care să-l conducă spre corespondențele psihologice intime ale manifestărilor exterioare care par fixate de aceea, uneori în mod arbitrar, insuficient de sever justificate.

Printre nuvelele de actualitate nemijlocită remarcăm „Un înviat". E vorba de viața unui bătrîn brigadier silvic surprins în două ipostaze opuse: de sfîrșit moral o dată cu sfîrșitul pădurii supusă pe vremuri tăierii rapace și de trezire din hibernare o dată cu grija de azi pentru bogăția forestieră. Se citește cu interes. Atmosfera romantică de codru des întărîtă de istorisirea unor pățanii cu lupi și urși se împletește cu comentariul realist al povestitorului. Se vede că I. Grigorescu nu a trecut cu indiferență peste paginile minunate închinate pădurii de Constantin Paustovschi. S-a inspirat creator din experiența maestrului său. Alte schițe redau momente din viața petroliștilor, a sticlarilor etc. Unele sînt desprinse categoric de maniera reportajului.

„Ochii lupului" ar mai fi putut fi desigur cizelată. Se observă o anumită uniformitate a conflictelor. În „Ploua", „Ochii lupului" și „În drum spre casă" muncitorii salvează cu prețul unor grave riscuri instalațiile industriale de la nimicire sau avariere. Mai multă varietate ar fi fost desigur spre folosul ciclului de schițe consacrate actualității. În genere, ele nu se află la nivelul acelora despre trecut. Le lipsește respirația largă a „Cinematografului Madagascar". Și e păcat.

Se relevă ca trăsături evidente ale prozei lui Grigorescu atracția spre lirica romantică, spre caracterele și faptele eroice. Înclinația se manifestă deopotrivă în evocarea copilăriei și în zugrăvirea prezentului. Mai multă ponderație doar, mai multă reținere...

Remarcăm multilateralitatea preocupărilor volumului, diversitatea mediilor din care tînărul autor se inspiră, atenția susținută pentru problemele industriei.

Sînt tot atîtea indicii ale unei evoluții care se promite în mod cert serioasă și interesantă.

Al. Simion

EUGEN CIUCA „George Enescu"

Curier literar

AU APĂRUT ÎN EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ

Romanul „Am plecat din sat" de **Ion Vlasiu.** Coperta și sculpturile reproduse în interiorul cărții aparțin autorului. Partea a doua a acestui roman a apărut în anul 1938.

„Glasul" roman de **Iulian Vesper.**

Romanul „Maidanul cu dragoste" de **George Mihail-Zamfirescu,** ediție îngrijită de **Florence G. Zamfirescu,** prefață de **Valeriu Ripeanu.** Romanul a apărut pentru prima dată în anul 1933.

„Trandafirii roșii", poem dramatic în trei acte, în versuri, de **Zaharia Bîrsan,** cu o prefață de **Mircea Mancaș.**

„Judecata focului" dramă în trei acte, în versuri, de **Alexandru Adamescu.**

„Romanticii", piesă în trei acte (6 tablouri) de **Petru Dumitriu** și **Sonia Filip.**

„Lupii", piesă în 4 acte de **I. C. Vissarion,** ediție îngrijită de **Ștefan Cristea,** cu un cuvînt înainte de **Mihai Gafița.**

„Rețeta fericirii" sau „Despre ceea ce nu se vorbește", piesă în trei acte de **Aurel Baranga.**

„Cavalerii teutoni", roman de **Henric Sienkiewicz,** în românește de **Dan Telemac** și **Petru Vintilă,** cu un cuvînt înainte de **Maria Vircioroveanu.**

AU PLECAT LA TIPAR:

„MENȚIUNI DE ISTORIOGRAFIE LITERARĂ ȘI FOLCLOR" de *Perpessicius.*

„ÎNTOARCEREA", nuvelă de *Ioana Munteanu.*

„SARPELE MARAO" și „VRAJITOARELE", basme dramatizate de *Dimitrie Stelaru.*

„A DERAIAT UN EXPRES", culegere de nuvele și schițe publicate între anii 1921—1946 de *I. Dongorozi.*

„OMUL DE PE CATARG", schițe și nuvele de *Al. I. Ștefănescu.*

„SCRISORI DIN EXIL" de *Ovidiu,* în traducerea lui *T. Naum.*

„DIN CÎNTECELE LUI LI TAI PE" în românește de *Adrian Maniu.*

„VIAȚA ȘI OPERA LUI G. DIMA" de *Ana Voiteanu-Nicoară.*

O aniversare

Timp de aproape trei decenii, în ziarele și revistele bucureștene se puteau citi articole pline de miez, semnate Jap. Sub pseudonimul acesta se ascundea funcționarul poștal Const. Ignătescu care, din cînd în cînd, mai publica și cîte-o povestire sau un poem. Const. Ignătescu-Jap este unul și același cu „tînărul" scriitor Const. Ignătescu, care a debutat în 1951 — deci abia acum șase ani — cu romanul „Moșia oamenilor slobozi", apărut la ESPLA.

Cu ce prilej spunem toate acestea? Foarte simplu: Const. Ignătescu împlinește astăzi, 16 mai, vîrsta patriarhilor — 70 de ani!

Despre debutul lui Const. Ignătescu (care a început să scrie romane după ce a ieșit la pensie), criticii au fost unanimi în a recunoaște că în literatura noastră a apărut nu numai un nume nou, dar și un real talent. I s-au făcut și obiecțiuni, cum e normal în cazul unui debutant, chiar dacă debutantul s-a ivit în literatură la vîrsta de 64 de ani!

De pildă, Silvian Iosifescu, în volumul „Probleme și opere contemporane", pagina 169, la capitolul „Trecutul cu ochii prezentului", notează, în ce privește romanul „Moșia oamenilor slobozi" (după ce relevă unele deficiențe):

...„Din referirile făcute pînă acum, am putut vedea o serie de însușiri remarcabile ale acestei opere — bogăția materialului istoric adus și deci soliditatea documentării, forța și culoarea evocării, sobrietatea povestirii. Toate au făcut din această carte de început o realizare îmbucurătoare și un prilej de nădejde pentru activitatea viitoare a scriitorului".

„Activitatea viitoare" a lui Const. Ignătescu nu s-a lăsat mult așteptată și nădejdile ce s-au pus în el s-au confirmat. Scriitorul a dat lucrări din ce în ce mai valoroase, din ce în ce lipsite de deficiențele relevate la debut.

Astfel, tot în 1951, în colecția „Albina", i-a apărut volumașul cuprinzînd nuvela „Mărgelele de plumb".

Și au urmat succesiv:

În 1953, „Mihuț al Joldei", roman, vol. I (Editura Tineretului); „Nicolae Călărașu", nuvelă (aceeași editură).

În 1954, „Zilele învolburate", nuvele (cuprinzînd și „Niculae Călărașu"), ESPLA; „Mihuț al Joldei" vol. II, „Vijelie-n sus de Jii, nuvelă, ambele la Editura Tineretului.

În 1955, „Marșul mireselor", roman, Editura Tineretului.

Să adăugăm că, în 1952, a tradus „Onoarea" de G. Bașikov, volum apărut la „Cartea rusă" și „Taras Bulba", de Gogol, la ESPLA, lucrare care a fost reeditată în același an de către „Cartea rusă". De asemenea, în decursul acestor șase ani, Const. Ignătescu n-a lipsit nici din paginile ziarelor și ale revistelor.

Felicitîndu-l pentru a 70-a aniversare, l-am întrebat pe atît de fecundul scriitor ce lucrări îi mai apar acum.

— Am sub tipar, mi-a răspuns el, la Editura Tineretului, un roman de aproape 700 de pagini,

intitulat „Romanțe de dragoste", care va apare peste cîteva săptămîni. Totodată, aceeași editură îmi reeditează ambele volume ale romanului „Mihuț al Joldei".

— Și în prezent la ce lucrați?

— Lucrez la un amplu roman din viața funcționarilor publici de pînă la 23 August 1944 și care se va intitula, probabil, „Dosarul 402".

— Proiecte de viitor?

— Am în pregătire un roman care va trebui să înfățișeze epoca lui Mircea cel Bătrîn.

— Încă o întrebare: ne-am întîlnit săptămîna trecută pe scările policlinicii institutiilor de artă. Cu ce ocazie?

— Nimic. M-am dus să-mi controlez tensiunea.

— Și?

— 15! Ca un flăcău! Dar ce folos că acum dai de știre lumii că m-am născut la 16 mai 1887...

S. Albu

Volume de critică literară

Zilele trecute a ieșit de sub tipar un masiv volum: SCRIERI DIN TRECUT — IN LITERATURĂ de acad. Mihai Ralea. În primul ciclu, „Portrete literare", sînt incluse articole despre Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, G. Ibrăileanu, G. Topîrceanu, Ionel Teodoreanu, Balzac, Goethe, Proust, Thomas Hardy și alții. În cel de al doilea ciclu, „Teorie literară", apar studiile despre critica literară, arta ca mentalitate de clasă, etnic și estetic etc. Al treilea ciclu îl formează „Notele de călătorie" în Egipt, Olanda, Anglia, Spania. Volumul a apărut într-o prezentare grafică deosebită.

Peste cîteva zile, librăriile vor primi PAGINI ALESE de Garabet Ibrăileanu, ediție îngrijită și prefațată de acad. Mihai Ralea.

De curînd, ESPLA a scos de sub tipar volumul SCRIERI ALESE de Pompiliu Constantinescu, ediție îngrijită și prefațată de L. Voita. Sînt incluse în acest volum articole, eseuri, cronici, publicate de regretatul critic în reviste, difuzate la posturile de radio și unele din ele inedite. Cititorii află pagini interesante despre St. O. Iosif, Cezar Petrescu, Ionel Teodoreanu, Tudor Arghezi, Hortensia Papadat-Bengescu, G. Brăescu, Damian Stănoiu, G. Ibrăileanu, I. Peltz, Perpessicius, Camil Petrescu, G. M. Zamfirescu, Ion Creangă, I.L. Caragiale, George Călinescu, Magda Isanos, C. Hogaș, Geo Bogza și mulți alți scriitori.

BREVIAR

Articolul de ziar, schița-foileton, reportajul, acolo unde competența se îmbină cu o exprimare artistică adecvată, capabilă de a transmite impresii și idei, depășesc existența efemeră, de o singură zi, meritînd întru folosul cititorului repunerea lor în circulație.

V. Sebastian s-a dezvoltat, cu realizări meritorii, mai ales pe o linie satirică, în care predomină dialogul demascator dar și caracterizarea directă, nevoalată, uneori însă cu intenții prea vădit moralizatoare. Pornind de la fapte autentice, culese de „pe teren", autorul construiește de

Viața Uniunii Scriitorilor

Secția de proză invită pe scriitori la cenaclul de vineri, 17 mai, orele 18, la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu". Citește proză inedită tovarășa Lucia Demetrius.

V. Sebastian: „Talanga fermecată"

cele mai multe ori o situație comică în sine, care include momentul concret, demascarea făcîndu-se astfel cu o virulență sporită prin ironie. De pildă, absolvenții unei școli medii de zootehnie activează în alte sectoare de muncă decît acela pentru care s-au pregătit („Banchetul absolvenților"). Autorul, pornind de la acest amănunt autentic, imaginează un banchet al absolvenților în cadrul căruia fiecare tînăr vorbește despre munca pe care o îndeplinește de la terminarea școlii. Toți cei prezenți nu lucrează în domeniul zootehniei, iar toastul unuia dintre ei subliniază ridicolul acestei situații. („Ridic paharul în cinstea celor mai străluciți contabili, facturiști, statisticieni și dactilografi zootehniști..."). Altori, faptul real este relatat la început, în paginile următoare presupunîndu-se la ce efecte ilare se poate ajunge cînd răul ar continua să se dezvolte. Bineînțeles, în acest caz, imaginația autorului este întens solicitată. În foiletonul care dă titlu volumului se arată cum, fixînd prețul unei talange în mod arbitrar, fără a ține seama de realitate, conducătorii unei întreprinderi se văd în situația de a vinde produsele lor sunătoare la un preț aproape la fel de mare ca al oii însăși. Această hotărîre birocratică, relatează autorul, ironic, salvează viețile oilor care, nemaifiind cumpărate de nimeni datorită prețului lor exagerat, manifestează recunoscătoare în fața întreprinderii producătoare de „talângi fermecate".

Alături de foiletoane care atrag atenția asupra laturilor negative ale vieții noastre: birocratismul („Nu se află în registre", „Patent E.B.T.V.", „Tragedia lui Leonida cel Mare"), jefuirea bunului public („Ciolcu — mină de fier"), demagogia („Panglicarii"), etc. întîlnim pagini mai sobre, fiindcă problemele sînt mai delicate: e vorba de consecințele tragice ale destrămării vieții de familie („Tată vitreg", „Dosar de divorț").

Două cauze obiective explică oarecum părțile mai slab conturate ale acestor foiletoane. În primul rînd, fenomenele negative la timp depistate cer o demascare promptă, imediată. Foiletonistul are datoria ca fără întîrziere să găsească o formă de prezentare cît mai accesibilă și literară în același timp. Deci timpul de aprofundare a materialului, de care beneficiază un scriitor indeobște, este limitat. Superficialitatea, folosirea unor clișee banale sau uzate sînt cîteodată inevitabile („Melcul"). În al doilea rînd, spațiul restrîns al gazetei obligă la concizione, iar concizionea se cîștigă printr-o experiență literară îndelungată. În cazul de față, caracterizarea aproximativă a personajelor prin nume (Cornel Mototol, Hercule Pospai, Saramură etc.) și mai ales caracterizarea lor directă, plată, prin vorbirea autorului este consecința acestei restricții de spațiu, de care V. Sebastian nu se va mai resimți în clipa în care va face un nou salt în domeniul măiestriei literare.

Înainte de a încheia, două întrebări ESPLEI: De ce, pentru afișarea pasiunii bibliofililor și nu numai pentru asta, nu se numerotează volumele apărute în colecțiile de masă (Albina. Luceafărul, Meridiane)?

De ce noua copertă a colecției „Luceafărul" pare a fi coperta unei broșuri de popularizare a astronomiei?

T. Burlacu

Cronica literară

CRONICĂ DE FAMILIE (II)

Ispășirea

De n-ar fi decît suma păcatelor capitale ale boierimii, „Cronică de familie" s-ar reduce la dimensiunile unei fresce de moravuri, fie și excelent zugrăvită. N-ar fi puțin, desigur, dar nici foarte mult. Or, valoarea cărții crește sensibil din structura ei intimă de tragedie.

Impulsul spre rău, spre „păcat", caracteristic eroilor, se impune inexorabil, relativ independent de condițiile exterioare și limitele naturale. Autorul, din postura lui de cronicar, subliniază această particularitate hotărîtoare a eroilor săi, recurgînd la ficțiunea greacă a „demonului": „La oameni care au acea însușire dominantă pe care cei vechi o credeau o ființă extraordinară, un geniu sau un demon, împrejurările exterioare o descătușează sau o constring, dar ea și nu altceva va da pecetea destinului pe care-l determină". Am văzut cum la Bonifaciu Cozianu, favorizat de circumstanțe, „însușirea lui dominantă" se exprima liberă, triumfătoare. Silită să se învăluie sub presiunea evenimentelor ostile, a istoriei care precipită pe privilegiați, potea de mărire a lui Dimitrie Cozianu fierbe mai tare în cazan acoperit. Atitudinea Elvirei e încă mai exemplară și pentru creatorul ei care o și definește: „Și Elvira, deși n-avea dreptate să se creadă aceeași care fusese mai de mult, putea să se recunoască în asemenea imbolduri irezistibile (subl. n.), numai că, așa cum se întîmplă de obicei, nici măcar nu era conștientă de aceste constante ale firii ei și în schimb credea că le găsește în amintirile despre ea însăși, în sentimentul că e frumoasă, bogată, demnă de un noroc extraordinar, bogată în privilegii și drepturi exclusiv și lipsită de răspunderi sau datorii, membră a unei clase sociale care socotea că nu există nimic deasupra sa. Or, toate lucrurile astea erau acum false: nu mai era frumoasă, nici bogată (căci bijuteriile ascunse nu i mai serveau la nimic), n-avusese noroc, nu avea nici un privilegiu; în schimb, datoriile oricărui om de rînd, și nu era membră a clasei dominante, ci a unei categorii de epave fără putere, influențe sau onoruri". Mîndria Davidei e umilită după moartea idolului Vogoride și căsătoria forțată cu Lăscăruș Lascari, care o tratează în mașină de plăcere, de copii, o înșeală și o brutalizează. Din semeție îi rămîne însă ceva: o mască pustie, un tipar inert pe obraz, e drept; totuși, o urmă.

Scriitorul distinge și un alt mod, opus, de încolțire a „demonului". Constatînd în Gogu Apostolescu, — odată fecior de bani gata, pictor amator și trișor impenitent dar acum un învîrtit cu bani, — o bruscă vocație practică, mercantilă, el trage o concluzie similară în parte cu aceea a lui G. Călinescu din „Scrinul negru": „La ceilalți (oameni de teapa lui Gogu Apostolescu, n. n.) împrejurările neobișnuite scot la iveală caractere noi și neașteptate, ieșite din pielea celui cunoscut. Cutare moșier care juca cărți de dimineața pînă seara sau suferea de inimă, devine un comerciant abil și sănătos care aleargă de dimineața și pînă seara după afaceri, marfă și clienți; din pictorul diletant și monden, se desface un surprinzător personaj care calcă legile și reîncepe activitățile ilegale dar rentabile".

Care este conținutul concret al „demonului", spontan ori provocat? El corespunde noțiunii antice de „hybris", de orgoliu, privit însă mai complex, mai multilateral și realist, natural, pentru că rădăcinile lui sînt sociale, de clasă, înfipte în modul de gîndire și existență al boierimii. Din descrierea noastră anterioară și din observațiile scriitorului însuși, a reieșit net că trufia exercită atracția cea mai tiranică. Istoria menajului Eremia („Boierii vechi și noi") îi confirmă trăinicia. Fumurile aristocratice tardive, ale soției, îl împiedică pe soț să-și pună știința de medic de laborator în slujba socialismului, în schimbul, mizerabil și prestigios totodată, al accesului în saloanele de la mansardă ale „lumii bune" și al unei lefi în cooperativa lui Gogu Apostolescu, unde s-au aciuit cîțiva foști ca Titel Negruzzi și Romano. Fenomenul e o variantă contemporană a snobismului, care-și recrutează cadre printre micburghezi și elemente izolate, ivite din rîndurile păturilor muncitoare: „Sentimentul superiorității sociale, contemptor animus atque superbia pe care-l puteau avea sau îl mai aveau, tocit, oamenii de neam.., acest sentiment a început să poată fi întîlnit în chip surprinzător la acei boieri de modă nouă, boieriți de revoluție, oameni care n-aveau nici măcar memoria primatului social, dar care astfel puteau să-și ofere luxul de a privi cu o superioritate, amestecată, ce-i drept, cu ciudă secretă, de pe trotuar, pe proletarul director de minister sau director de uzină care trecea cu mașina pe lîngă ei, ignorîndu-i, nici măcar din dispreț, ci din lipsă de cunoștințe despre existența lor, el care avea adevărata superioritate socială, minuind pîrghii ale politicii și economiei țării, și nu vorbe, vise și fum".

Cum și atunci cînd direcția patimii variază de la putere și orgoliu la bogăție, plăcere, viciu, demonul se pronunță autoritar și crud, fondul lui ultim și general constă pur și simplu în egoism, în lupta pentru hegemonia eului, din care lupta pentru putere e un aspect. Un aspect fundamental e adevărat, ca însoțitor constant și stimulent îndeobște al celorlalte porniri, dar atît, nu pivotul propriu-zis al cărții, cum socotea Horia Bratu.

Egoism? Cuvîntul e prea palid, neevocînd timbrul specific, rezonanța teribilă căpătată în „Cronică de familie". Ar trebui să spunem egolatrie sau egoarhie, căci avem de-a face cu un egoism fanatic și veșnic treaz, cu atît mai primejdios cu cît e și lucid și aproape instinctiv, în orice caz constitutiv caracterului, ființei morale și biologice, ca urmare a unei modelări seculare întărite cu fiecare generație. De aceea egoismul și irupe tumultuos la orice vîrstă: maturitate (Bonifaciu Cozianu, Lascarizii, Elvira), tinerețe (Ghighi Duca), adolescență (Davida, Dimitrie Cozianu, Lena Lascari), copilărie (Elena). Disputa, inocentă în aparență, dintre surorile Elena și Eleonora în jurul unei păpuși, culminează cu un angajament vrednic de o casă de corecție din partea primei: «N-am să plîng. N-am să pling niciodată. Și vă învăț eu minte pe toate. Am să fiu o împărăteasă și am să vă tai capul. Iar pe Mototoala (Eleonora, n. n.), am s-o... Nu știa ce o să-i facă: era un copil de familie, care nu cunoștea latu rile brutale ale vieții. Dar ceva văzut odată în bucătărie, cînd se strecurase pînă acolo și fusese certată și adusă îndărăt în odaia copiilor, îi dădu o idee: „Am să-i scot mațele"». Aiuritoarea amenințare și-o va înnoi și-l va rămîne în subconștient, grație unei alte întîmplări și anume ascultînd unul din obișnuitele geniosade ale calvarului conjugal al mamei Davida. Educația de stăpîn neîngrădit a Davidei, imbibată cu lecturi eroice și modele istorice de prestigiu, era savantă și innobilată. Elena îi învață însă alfabetul din abecedarul viu și sonor al certurilor josnice dintre Davida și Lăscăruș. Alexandru Cozianu, tatăl Davidei, salvează cel puțin obrazul demnității; Lăscăruș Lascari nu se prea sinchisește de asta; iar Cezar Lascari, nepotul său, se va dezinteresa practic de ecoul pe care îl provoacă legăturile lui scandaloase și amorul extraconjugal al soției sale în sufletul fiicei lor, Lena. Cozianu se preocupă de creșterea copilului; ceilalți îl încredințează total guvernanțelor și propriilor lor capricii și instincte. Lena se va considera complet degajată de îndatoriri nu numai față de părinți, fie ei și în mizerie, ci și față de propriile acte, abandonîndu-se în voia trupului ei frămîntat de tineri destrăbălați, de „soi" sau din drojdia socială. Traiectoria Lenei, blazată și cinică la 16 ani și dispărută pe totdeauna într-o aventură, acuză termenul final al degradării către care mentalitatea denunțată a împins sistematic o întreagă și veche clasă în decurs de trei-patru generații. Cum se explică procesul?

In situația istorică nouă a ultimelor decenii, energiile inspirate și inepuizabile de felul lui Bonifaciu Cozianu. Lăscăruș Lascari și Elvirei s-au inmuiat și rărit. Motiv pentru care Elvira îl admiră pe Dim. Cozianu: „Îmi placi, mă Dim., îmi place că ești deștept și al dracului. Păcat de tine că mucezești în țara asta: aveai stofă de mare bandit. Dar aici și bandiții sînt mici", în timp ce îi învectivează pe ceilalți: „Cîrpe. Cîrpe". Vlăstarele boierești dintre cele două războaie beneficiază de încordarea biruitoare a predecesorilor. Clarvăzătorii trăiesc declinul valorilor tradiționale și subsistente prin rutină, intuind iminența potopului care-i va îneca. Nemaicrezînd decît în atotputernicia eului dar înapți ei înșiși să-l dirijeze, să reziste asaltului popular, predau treptat paza regimului politic, a proprietății, lui Fănică Niculescu și ciracilor săi, după cum își dreg sau măresc veniturile, pe căi dubioase, dintre care combinațiile cu industriași, ca Gherson și Corfiotu, sînt cele mai oneste. În ce-i privește, se aruncă cu capul în jos în cascada voluptăților. Elvira, scuturîndu-și minia zadarnică pe Șerban Romano, înregistrează această stare de spirit: „Tot timpul despre moarte, neant, putrezire; parcă noi n-am ști. (Vorbise tocmai Fănică Niculescu, n. n.).. Imbecilul. Parcă eu nu știu? Parcă tu nu știi. Toți știm. De-aia ne e așa frică de moarte. Ne grăbim să trăim, să avem plăceri, pe apucate, și încă plăceri mici, că n-avem nici bani destui, nici puteri pentru cele mari". Strămoșilor, demonul lăuntric le insufla viagă; urmașii îi sînt robi neputincioși. Egomania chiar pasivă nu e mai puțin antisocială și în același timp nocivă pentru ei, fără ca prin asta să piardă ceva din fascinația pe care o emană. Nici ființele mai cinstite dar slabe nu-i rezistă. Șerban Romano se afla la un pas de frontiera clasei sale, gata să păsească dincolo, la invitația luminoasă a unei filozofii pozitive, umaniste și a comuniștilor. („Aquarium"). Originea, seducția ambianței și cu deosebire teama de consecvența revoluționară a marxismului, de lupta socială și instaurarea maselor la putere, l-au paralizat. Rezultatul? Deși știe că mediul lui e putred, că Fănică Niculescu e un șarlatan și un instigator la asasinate, petrece cu el, își dereglează simțurile, se ratează („O zi foarte plină") și cade în animalitate. „Prin 1950-52 era... gîrbov și trist și mizer... gata să se strecoare pe lîngă perete și să dispară ca o umbră, ca un animal fricos, prost hrănit și bolnav", îndeletnicindu-se stupid cu îndreptarea cuielor strîmbe, spre hazul unor cucoane din propria lui lume. Cîndva îl străbătuse un licăr de conștiință: gîndul sinuciderii. Nu avusese curajul. Alexandra Lascari, traversată ici colo, mai mult vag, de mîndria clasei, era de obicei blîndă, inofensivă, acceptînd existența fiindcă nu-și imagina alta. A luat un soț pe care nu-l iubea și care o înșela; un amant, Ionel Haralamb, pe care-l iubea dar care fuge singur la Paris; a avut o fată, Lena, pe care o iubea dar cu o dragoste fără răspundere și dezarmată. Cînd clasa i se disiocă și se sfărîmă, se sfărîmă și ea, trăind fără murmur, absentă, fără convingere, mașinal, ca și Romano cînd îndreaptă cuie. Stă la coadă, i se fură coșnița, e păcălită de impostori, scotocește urmele Lenei, își primește bărbatul din închisoare știind că el tînjește năuc după amanta fugită în străinătate cu valută și bijuterii de-ale lui, ca să moară asasinată alături de soț, în încercarea de a trece clandestin granița, după ce în tren i s-a răpit și ultima rezervă de bani. Păcatul lui Șerban Romano a fost lașitatea; al Alexandrei ignoranța, cultivată prin complacerea în mrejele dulci ale claser sale, ale unei vieți dușmane adevăratei vieți care, ultragiată, se răzbună.

Conform legilor tragediei, deznodămîntul eroilor e catastrofic, dincolo de forma pe care o îmbracă: violența la Alexandra și Cezar Lascari, la Alexandru Cozianu mai înainte (otrăvit de o țigancă roabă pe care o aducea în așternut) la Eustațiu Cozianu; intempestivă după ce era să fie ridicolă și dezgustătoare la Ghighi Duca (avusese un atac de cord în closetul unui bar); jalnică la Romano; rușinoasă la Dimitrie Cozianu (a fugit în secret, hoțește, împreună cu o cocotă pe care o disprețuia); oribilă la Elena și Elvira Vorvoreanu și la Șerban Lascari (morți de cancer). Principalul e însă cauza, nu efectul. Sfîrșitul familiei e consecința necesară, inevitabilă, am spune fatală, ca să ne păstrăm în limbajul tragic tradițional, a vieții lor menite parcă să suporte blestemul eului, așa cum eroul antic îndura vina tragică. Deoarece Atreu a ucis copiii lui Thyeste și i-a dat să-i mănînce, Atrizii trebuie să piară, ucigîndu-se între ei. Asemenea acestora, descendenții Davidei care, la porunca „hybris"-ului, a trufiei, a colaborat la o crimă, se pizmuiesc, se urăsc și se omoară între ei. Firește, în timp ce Atrizii ispășeau o vină irațională, absurdă, neamul Cozienilor și Lascarilor plătește o vină rațională, meritată, pentru un păcat real și responsabil, pentru un atentat la drepturile societății și ale omului, pentru desconsiderarea oprimaților și a sufletului omenesc. De aceea, înainte ca întreaga lor clasă să fie azvîrlită de la putere și făcută nevătămătoare de interpretul actual al istoriei, clasa muncitoare, au fost sancționați prin ei înșiși, prin autodescompunere. Stîrnind în ei forțe negative pe care nu le-au controlat, sfidînd odată cu cei ce trudeau pentru ei și marginile condiției umane, timpul, moartea, și-au rupt echilibrul, s-au dezumanizat. De aici și monstruozitatea care nu este atît a mijloacelor folosite, cît mai ales a ființei lor. Destinul, care în „Cronică de familie" nu e decît viața, i-a tratat cu o ironie rea, și fiindcă i-a izbit unde nu se așteptau, unde se credeau invulnerabili, în ce li se părea a fi însușirea cea mai de preț, în eul lor și chiar în scopurile acțiunii. În mod fățiș love ște pe Elvira și pe Sofia în frumusețe, pe Davida și Dimitrie Cozianu în orgoliu, constrîngînd pe Davida să abdice de la țelul ei în fața altuia, umilitor, și pe cel de al doilea să o piardă pe Isabela, marea lui cucerire. Iar în mod subtil îl love ște pe Bonifaciu în a cărui goană după satisfacțiile trufiei, el însuși desluș ește un vag gust amar, și o strădanie de Tantal. În fine, de Eustațiu Cozianu viața rîde cu sarcasm vesel, căci astrologul amator moare sub pietrele țăranilor, chiar în ziua în care, după cum îl vestiseră stelele, cîștigase prin proces moșia obștei. Lecția zădărniciei e usturătoare. Fericirea, nici din punctul lor de vedere, nu e realizabilă pe drumul ales. Iar pe toți laolaltă îi copleș ește cu ironia supremă și cea mai grea pedeapsă: orbirea egoistă care-i face să nu-și poată vedea „vina". Spunem și noi, tot după greci: „Zeii cînd vor să piardă pe om, îi iau întîi mințile".

Mihail Petroveanu

Bărbați și femei pe pămînturile și pe apele CHINEI

În orice împrejurare s-ar afla chinezii, un mic semn al gingășiei lor trebuie să apară.

I-am văzut prin gări și pe șantiere, purtînd în spinare bîrne grele de lemn. Pentru a-și feri umerii aveau în jurul gîtului, din pai împletit sau dintr-o groasă materie textilă, cum ar fi pînza de cort, un mare guler rotund, ceea ce le dădea înfățișarea neașteptată a unor pierroți.

La crearea acestei imagini contribuie bluzele negre sau albastre în care sînt îmbrăcați, dar mai ales trupurile lor elastice, de efebi. Așa forfotesc cu miile în locurile unde se ridică poduri, baraje sau edificii, avînd tot timpul în mișcări o uimitoare ușurință, și împlinind eforturile fizice cu ceva din iscusința uimitoare a unor acrobați.

Doar cei care, reprezentînd un trecut dureros, se mai înhamă cîte cinci-șase la plug sau la căruțe, trudesc din greu și nu au nimic de adus la grația obișnuită a vieții chineze. Atunci cînd trag la deal, uneori pe drumuri noroioase, grelele poveri, se opintesc amarnic și sîngele le piere din față, lăsînd locul unei palori mortuare. Cît vor fi suferit pe acele imense întinderi de loess, milioane de oameni în mii de ani de-a rîndul, se poate înțelege într-o clipă, cu o strîngere a inimii, chinuitoare.

Că munca nu e totuși un blestem, că ea poate da ființei umane farmec și armonie o dovedește, poate mai mult decît în orice altă parte a pămîntului, desfășurarea generală a vieții chineze. Cît de ușor pășesc cei cu „bienta", bățul de bambus purtat pe umeri, la capetele căruia agață tot ceea ce stă în puterea unui om să ducă. De pe întinsul ogoarelor i-am văzut aducînd acasă recolta de orez. Mari snopuri erau prinse de o parte și de alta a bientei, și ei veneau unul după altul, în șiruri lungi, ca furnicile. Mergeau, fără să pară istoviți, cu toate mișcările trupului ritmate, cu priviri vioaie, cu un fel deosebit de a ține capul, parcă ar fi fost uimiți și bucuroși de ceva: poate de ei înșiși, de ce erau în stare să facă.

La o cotitură a drumului, mai ales în preajma orașelor sau a punctelor de trecere peste fluvii, se ivesc deodată, foarte mulți, părînd un întreg popor, purtînd la cele două capete ale bientei cele mai neînchipuite poveri. Coșuri cu găini, cu pește sau numai cu pietre; baloturi de bumbac sau crosnii de trestie de zahăr; iar cîteodată, valize. În multe provincii, materialul pentru șosele încă mai este adus, uneori de la mari distanțe, cu ajutorul bientei. Dimineața apar cîteva mii de oameni, iar seara drumul e gata. Marile construcții ale Chinei imperiale s-au datorat subțirelui băț de bambus și nesfîrșitului număr de oameni care au adus la cele două capete ale lui cîte o mînă de pămînt sau o piatră.

În timpul feluritelor dinastii, forța oamenilor cu bienta a fost copleșitoare. Chiar astăzi, în epoca mașinilor, mai poate impresiona.

Prin porturi, am văzut munți de cărbuni sau de saci cu cereale dispărînd în pîntecul vapoarelor, cu o repeziciune uimitoare. Iar toată acea mulțime, în stare să înfăptuiască asemenea minuni, își sincroniza mișcările cîntînd.

Am descoperit acolo un nou univers de sunete, puternic și tulburător, alcătuit din ritmuri de o extremă preciziune și elocvență.

Fluviul Perlelor, care străbate Cantonul, e de fapt un bulevard lichid, acoperit din zori și pînă în noapte de tot felul de ambarcațiuni. La fiecare minut aproape, vapoare se depărtau de chei sau veneau să acosteze, în timp ce altele treceau prin larg, șuierînd. Bărci și jonci, ale căror pînze păreau adeseori ciudate aripi de pasăre, avînd în locul oaselor bețe subțiri de bambus, se încrucișau pe fața fluviului ce părea, sub razele soarelui tropical, un șarpe de aur.

Apele fosneau, mașinile duduiau, sirenele șuierau, iar prin acest vuiet neîntrerupt și plin de o forță imensă, în tot lungul țărmurilor se auzea cîntecul docherilor, care încărcau sau descărcau, în șiruri lungi, vapoarele. Era un cîntec de muncă, un dialog între cei din față și cei din urma greutății, cu ritmuri foarte precise, dînd întregului grup aceeași mișcare legănată.

Nu erau întrebări și răspunsuri, ca în cîntecele de dragoste ale pescarilor, ci cei din față afirmau ceva, cu o singură silabă, pe care cei din urmă o repetau numaidecît, cu mai multă convingere. Păreau că vorbesc unii cu alții, punîndu-se de acord asupra unei necesități imperioase, stabilind liniile unui efort comun. Nu se auzea decît o silabă, dar din substanța ei vie și colorată se putea deduce întregul dialog, cu accente de epopee: — Acum, o, fraților, acum să pășim, să nu ne lăsăm doboriți de povară! Iar ceilalți răspundeau: — Aveți dreptate, fraților, acum să pășim, să mergem înainte, nu-ncape îndoială! Astfel se înțelegeau între ei, înzecindu-și puterile printr-un îndemn patetic și printr-o perfectă sincronizare a efortului muscular.

Cîntecul acela uriaș și ritmic dădea mulțimii de pe cheiurile din Canton forța unui motor cu o mie de cilindri și în același timp făcea să vibreze temeliile lumii de profunda și calda lui umanitate.

În acea vreme, mereu m-am gîndit la Maxim Gorki și la Volga lui. În China, el ar fi găsit nenumărate Volge, fiecare din ele cu de o sută de ori mai multe mulțimi muncitoare. Cine va putea să cînte vreodată, uriașa lor forfotă continentală?

Era acolo, în cîntecul mulțimii de pe cheiurile din Canton, un ritm generator de forță și imense elanuri, ca și cum tot orașul ar fi fost o singură inimă gigantică. Unii pe alții se îndemnau, cu o singură silabă, dar avea atîta forță încît trăgea în tumultul ei mii de brațe, de piepturi și de picioare. Vapoare soseau la țărm și ei le încărcau în cîteva ore, făcînd să dispară munți întregi de mărfuri. În orice inimă pătrundea, uriașul îndemn, o făcea să bată în ritmul năvalnic și biruitor de care vuiau cheiurile Cantonului.

Era un cîntec de muncă, al unei mari mulțimi, punîndu-se în mișcare cu forța și preciziunea unei mașini, și în același timp cu patetismul epopeii populare.

Atît de mult ritmul, ca și policromia, fac parte din desfășurarea vieții chineze, încît vorbirea aleasă are ceva de cîntec, tot astfel cum scrisul e în același timp pictură. Bătrînii, cînd încep să povestească, au aerul că recită, ascultînd cum picură silabele în auz, la fel cum rămîn cu pensula în mînă, admirînd frumusețea literei desenate. Prin ceainării sau pe la colțuri de stradă, povestitorii populari dau curs acelor lungi istorisiri despre trecut, ritmîndu-și vorbirea cu ajutorul a două bețe cu care lovesc într-o bucată de lemn.

Adeseori, cele două universuri de sunete și de culori se suprapun, creînd spectacole de o intensitate extraordinară. Pe străzile din Nanciang, un cortegiu fantastic colorat trecea în ritmul obsedant al unor tobe. Fardate ca la teatru, elevele unei școli secundare purtau o placardă care recomanda trecătorilor să respecte regulile de circulație. Demonstrația capta cu atîta forță privirile și auzul, încît un tigru dacă ar fi trecut pe partea cealaltă a străzii, ar fi rămas nebăgat în seamă.

★

Totul în firea, obiceiurile și preferințele acelor oameni dovedește că aparțin unui popor înzestrat cu mari însușiri artistice. Pentru a lucra un obiect care să merite a fi privit, o viață de om nu li se pare prea mult. Pretutindeni se văd fildeșuri sculptate sau broderii pe mătase, rod al acelei munci de necrezut, specific chineze.

Observatori atenți și fini ai naturii, iubesc infinitatea de culori străvezii a peștilor tropicali și îi pictează, și de asemenea pictează caii, păunii, cocoșii și tigrii. În fața fragilelor păduri de bambus, scoteau un suspin. Au trei mari preferințe poetice: bambusul, jadul și crizantemele. Nimeni nu ignoră discul extatic al lunei, evocat de versurile marilor poeți, sau ridicîndu-se din lacurile acoperite cu flori de lotus.

Pentru a îngădui lotusului să crească, și-au presărat țara cu lacuri, operă a oamenilor cu bienta în timpul feluritelor dinastii. În miile de ani de cînd acele mulțimi muncitoare acoperă cu forfota lor imense întinderi de pămînt, mai pretutindeni l-au purtat dintr-un loc în altul, în vederea unui efect artistic sau pentru a-l sili să devină roditor.

La Pekin, e un lac peste care sînt aruncate poduri albe de piatră — și lîngă el se ridică o colină din vîrful căreia se vede tot orașul. Lacul a fost săpat de oameni, iar colina înălțată din pămîntul scos cu acel prilej. În fiecare oraș pot fi întîlnite lucrări de acest fel, al căror scop suprem a fost să mărească frumusețea naturii, și în fiecare provincie pot fi întîlnite lucrările, mult mai vaste, care au urmărit să obțină un pumn de hrană din partea unor pămînturi nu pretutindeni generoase.

O zi întreagă am mers, cu ochii mari deschiși, printre munții de pămînt ai provinciei Honan, părîndu-mi că am ajuns pe o altă planetă. Rod al unor eroziuni colosale, produse pe durata erelor geologice, sute de văi se adînceau în scoarța pămîntului. Totul era de pămînt, din cel mai pămîntiu pămînt, pe care vîntul îl spulberă și apele îl spală, purtîndu-l la vale. Nu departe, spre miazănoapte, curgea, tulbure de nămoluri, marele Hoan-Ho.

Cît vedeai cu ochii se întindea acel obraz straniu al unei alte planete, și cît vedeai cu ochii oamenii mișunau în crăpăturile lui adînci. Numai pereții absolut verticali rămăseseră neatinși. Altminteri, tot spațiul acela imens, și puțin înfricoșător, de ripe care în altă parte a lumii ar fi rămas pustii, suferise intervenția mîinii omenești, fiind organizat pentru viață. De aici venea impresia de catedrale, de clădiri suprapuse în terase, a unor munți care, inițial, vor fi arătat asemenea unor balauri de pămînt.

Sub mîna omului, formele de bază ale enormei lor anatomii, ca și cele mai mici detalii, spinarea, coapsele și genunchii, sau coada, urechile și coarnele din frunte, suferiseră modificări esențiale, amputații profunde, al căror scop fusese să elimine planurile înclinate, povîrnișurile, în folosul suprafețelor orizontale. De sus și pînă jos, oriunde conformația monștrilor îngăduise, pămîntul fusese netezit, obținîndu-se o infinitate de planuri orizontale, de cele mai felurite mărimi și forme, de la jumătate de metru pătrat pînă la un sfert de hectar, triunghiulare, trapezoidale, rombice sau hexagonale, situate unele față de altele la tot felul de înălțimi, la un metru sau la zece, dînd naștere unei fantastice lumi de trepte, unui uluitor zig-zag al geometriei în spațiu. Era acolo o întretăiere de linii, analitică la maximum, descompunînd și recompunînd realitatea, încît mi se părea că am în față mari picturi cubiste, reprezentînd monștri antediluvieni.

La o atît de ciudată priveliște dusese strădania țăranului chinez de a obține un pumn de orez sau de bumbac din munții de pămînt ai provinciei Honan. Fiecare din acele minuscule ogoare era înconjurat de un mic dig, pentru a ține în cupfînsul lui apa căzută din ploi, încît adeseori priveliștea era și aeriană și lacustră, într-un fel de neînchipuit. Sute și mii de ochiuri de apă luceau în terase de sus pînă jos, părînd solzii acelor balauri îngenunchiați de mîna omului.

Poteci înguste urcau din fundul văilor pînă la cea mai înaltă dintre terase, și de jos oamenii se vedeau circulînd la înălțimi ametitoare, ca zidarii pe schelele exterioare ale catedralelor. Priveliștea devenea uluitoare cînd acolo, sus, pe acele poteci în spirală, catîri cenușii pășeau cu liniștea și neștiința de primejdie a unor somnambuli.

În acea lume de siluete enorme, lumina cădea oblic, în lungi fascicole albăstrii, ca pe străzile unui burg medieval. Pe fundul văilor adînci se prelingea cîte o șuviță de apă, în lungul căreia izbucneau spre cer arbori lanceolați, rude asiatice ale plopului sau chiparosului. Pe alocuri, văile se adunau într-o piață largă, în care forfoteau locuitorii acelui uluitor oraș de pămînt. Pretutindeni se zăreau locuințele lor: mici încăperi scobite în pereții verticali, uneori la nivelul văilor, alteori în dreptul teraselor suprapuse, alcătuind cea mai bizară lume cu putință. Totul părea un stup gigantic și straniu, plin de albine harnice, cu un extraordinar spirit constructiv. În acei uriași faguri de pămînt, oamenii se vedeau roind în fiecare despărțitură, îngrijind orezul și bumbacul, sau culegînd tomatele dulci care cresc în pomi de mărimea merilor. În poarta catedralelor de loess se iveau fete de o frumusețe ciudată, cu părul foarte negru, tăiat scurt, cu fața arsă de soare și fină, încît păreau de porțelan cafeniu. În lungul ulițelor sau pe terase se vedeau venind, cu pașii lor elastici, oamenii cu bienta. Mereu duceau sau aduceau ceva, cu trupul lor de efeb îmbrăcat în bluze multicolore, acoperind acel spațiu imens și s.aniu cu truda și bucuria vieții chineze, cu ritmul și culoarea ei de neuitat.

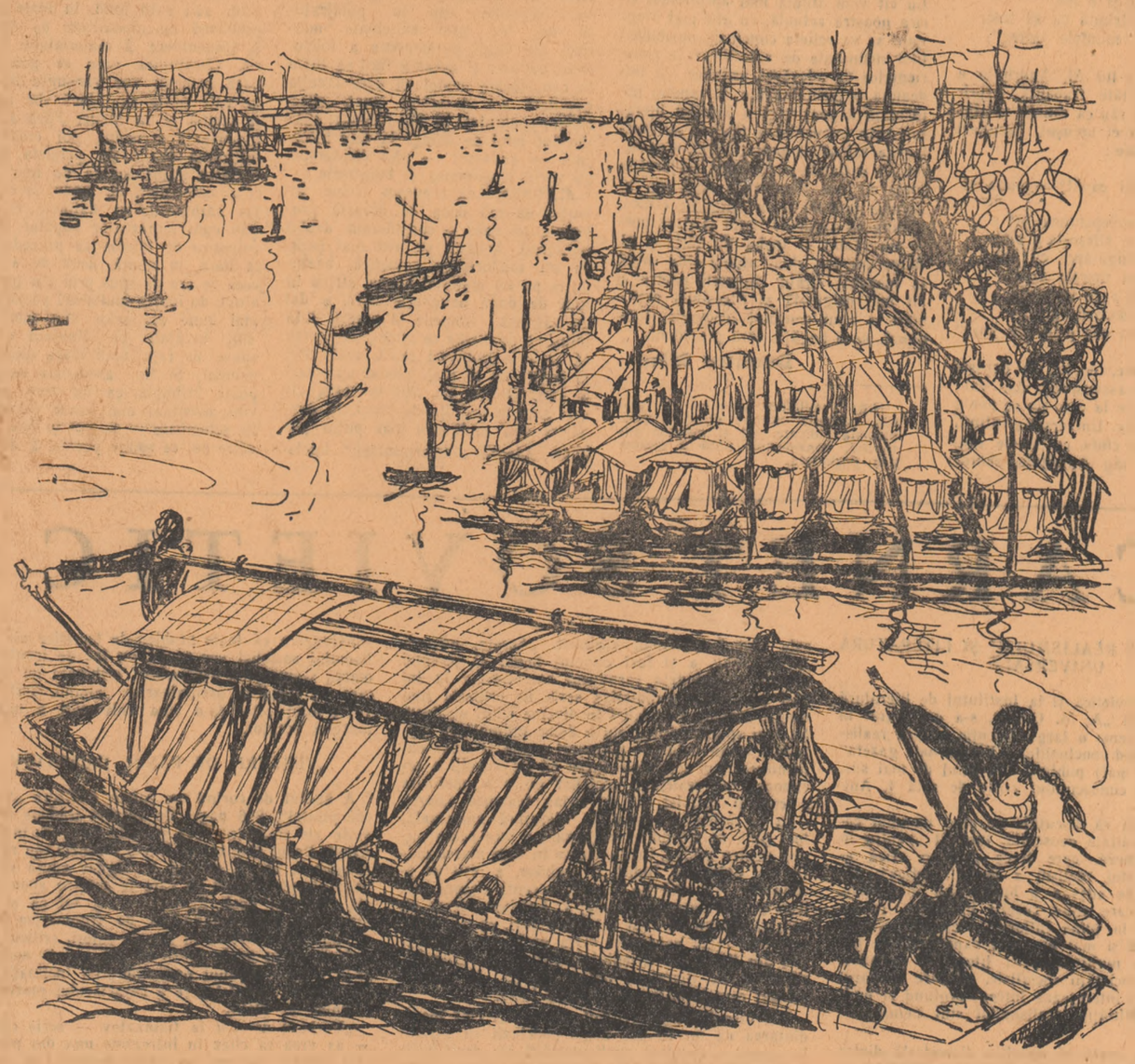

★

Deplasînd cantități inimaginabile de pămînt, oamenii cu bienta au dat la iveală, din timpul primelor dinastii, lucrări gigantice, punînd bazele măreției asiatice. Cu nimic mai prejos de Marele Zid, sînt digurile ce străjuiesc apele Fluviului Galben, iar Marele Canal străbate o bună parte din China. Dar în afara acestor lucrări grandioase, cu cîte altele n-au incrustat ei loessul asiatic?

Toată China de răsărit, unde pămînturile sînt netede iar mările apropiate, este acoperită cu o vastă rețea de canale navigabile. Joncile sînt trase la edec, pe poteci pavate cu dale de piatră, sau par că își ridică pînza de-a dreptul din cîmpie, dintre culturi de ceai sau de bumbac, încît devin un element al peisajului, ca plopii. Pretutindeni în acea regiune ochiul întîlnește siluetă venețiană a podurilor arcuite, pentru a lăsa să treacă pe sub ele feluritele corăbii.

Orașe și sate sînt prinse ca într-o imensă pînză de păianjen, pe ale cărei fire lungi și subțiri, legînd miazănoaptea de miazăzi și răsăritul de apus, lucind ca aurul sub razele soarelui și ca argintul sub razele lunei, e un necontenit du-te-vino de joncі de toate mărimile. Și astfel, am ajuns la cel mai plin de farmec capitol al vieții chineze, la neînchipuit de mulții oameni care trăiesc acolo în bărci, colindînd dintr-o parte în alta apele țării lor.

La sud de Ian-Tze, care curgînd în lungul celei de a treizecea paralele nu îngheață niciodată, sînt rîuri și fluvii și lacuri pe întinsul cărora milioane de oameni își petrec toată viața în barcă. De cînd se nasc și pînă mor nu cunosc altă locuință, și așa se țin minte de un lung șir de generații. În vasele lor cu pînze, acești genovezi asiatici cutreieră apele Chinei, urcînd dinspre mare pe fluvii, pătrunzînd în lacuri și pe rîuri, adînc, între munți. Ca și cei de pe uscat, sînt mulți, neînchipuit de mulți.

I-am văzut mai întîi din zborul avionului, pe un parcurs de mii de kilometri, ca pe o uriașă hartă.

Ce fel de geografie a Chinei știusem pînă atunci? Toată fața ei era brăzdată de fluvii, numeroșii afluenți ai Ian-Tze-ului neputîndu-se numi altfel. Zburam peste o vastă împletitură de ape, uneori umflate de ploi, saturînd mai mult decît ar fi fost nevoie pămînturile pe care le străbăteau. Un munte cenușiu sau o cîmpie năpădită de vegetație despărțea un fluviu de altul, și iar apăreau.

Sub razele soarelui luceau pline de măreție. Dar niciodată nu erau atît de mărețe ca atunci cînd pe fața lor se ivea puzderia de necrezut de joncile. Avionul spinteca aerul duduindu-și puternicele motoare, însă oricît de grandios ar fi fost zborul lui, se vedea că acolo, jos, pe acele ape străbătute de sute și mii de corăbii cu pînze întinse, este o întreagă lume plină de forță, de frumusețe și de propria-i grandoare.

De pe pămînt le-am văzut apoi, apărînd odată cu fluviul, la o cotitură a drumului. Veneau din depărtare, una lîngă alta, cu pînzele umflate de vînt, semețe, ca o întreagă flotă. Oriunde le întîlneam, mă opream locului, contemplîndu-le îndelung. Cu toate că prin forma lor arhaică reprezentau un ev trecut al navigației, păreau întruchiparea unei implacabile forțe istorice. Pe întinderea lucitoare a apelor erau asemeni unor săgeți ce se duc întins spre ținta lor; și de cîte ori le vedeam, simțeam parcă vibrînd arcul din care porniseră: puterea, voința, încăpățînarea și eroismul bărbaților, care, împreună cu femeile lor gingașe, și tot atît de tenace și eroice, alcătuiesc speța umană.

Reprezentau acolo, în inimă Asiei, elanul pur și îndrăzneala care au dus omul la cunoașterea și stăpînirea lumii.

★

Cînd vîntul înceta să adie, cei de pe punte puneau mîna pe vîsle, făcînd să reînvie și mai vechi forme ale navigației. Pe apele Ian-Tze-ului am văzut grele ambarcațiuni mînate, cu truda din trecut a omenirii, de cîte doisprezece vîslași. Cîntecul lor umplea valea marelui fluviu de căldura, suferința și avîntul inimii omenești.

Într-o seară, la Tunking, am stat și am privit nemaipomenita forfotă a joncilor. Eram jos, la malul apei, avînd în spate dealurile pe care e zidit orașul. Pereții lor verticali erau căptușiți cu sute de cuiburi de rîndunele, în realitate locuințe omenești, magazii de scînduri suspendate deasupra vidului, fără nici cea mai mică urmă de temelie. În ele se intra pe dedesubt, folosind scări lungi din lemn de bambus. Așezate una peste alta, alcătuiau un cartier vertical, agățat în pereții de piatră, ciudat și chiar fantastic, și, ca tot ce-i privește pe chinezi, nespus de omenesc. De jos și pînă sus, la ferestrele acelor locuințe — simple găuri practicate în pereți, fără cercevele și fără geamuri — capetele de copii, multe, rotunde și negre, se zăreau întocmai ca ale puilor de rîndunică.

Seara cobora pe ape, albăstrie și umedă, iar în acest timp zeci de vase, mînate de vîslași, urcau la deal. Cîntecul lor, venind pe întinderea apelor, se împletea cu al docherilor ce descărcau vapoarele și cu al acelor oameni, cei mai trudiți dintre toți, care, înhămați la căruțe, începeau să tragă poverile la deal. Între timp, din susul fluviului, alte ambarcațiuni, atît de încărcate încît nu mai rămînea din ele decît o palmă deasupra apelor, pătrundeau în port cu viteza unor tobogane. Și ele erau mînate, și duse cu precizіune la țintă, de vîslași. Și toți cîntau, ritmîndu-și propriul efort muscular, și ritmînd parcă respirația întregului port.

Era acolo un vuiet, un freamăt, o trepidație a vieții, duse la cea mai mare intensitate cu putință. Dar nu era un zumzet industrial, cum poate fi auzit în atîtea locuri, ci înseși glasurile omenești atingeau o astfel de amploare, uimind și copleșind de emoție ascultătorul. Nicăieri, ca în valea Ian-Tze-ului, nu cred să se audă atît de puternic bătaia uriașei inimi a poporului chinez, părînd vuietul unei uzine, dar plin de căldura și mesajul sîngelui omenesc, de o imensă nostalgie și aspirație la fericire.

★

În bărcile lor, își petrec întreaga viață pe apă. Planșe mobile din fibre de bambus, în forma ovală a coviltirelor țărănești, încît de sus păreau spinări de cărăbuși, îi adăpostesc de ploi sau de frigul iernii, care chiar la tropice — unde atît de mulți trăiesc pe Fluviul Perlelor — se poate apropia de zero grade.

La picioarele catargului aveau altarul familiei. Fiecare familie o barcă, fiecare barcă un catarg, și fiecare catarg, altarul. Aceasta e viața a milioane de chinezi, trăind pe întinderea apelor, din ce le dăruie apele, și venerîndu-și strămoșii. Altarul e o tăbliță cu numele morților, în fața căruia aprind lumînări sau hîrtii colorate, avînd forma obiectelor de care vor să nu ducă lipsă cei plecați: veșminte de tot felul sau chiar bani, reprezentați prin imitația unor lingouri de argint, de care prăvăliile sînt pline. Mulți vor să modernizeze viața strămoșilor, și atunci aprind în fața altarului o valiză de carton. Totul e simplu, naiv și plin de grația unor suflete virgine.

Venea peste lumea se vărsau în mările ceva din boarea Oce de planetă lichid și lații nautice — ce Alain Gerbault, iar Gauguin — trăiesc

Arși de soare, înc bui ca fildeșul, iar raguri de perle, ridi velor, susținută cu bus.

Femeile, toate, pu verzui și umblau pe goale. Unele din ele a așa de pur și priveau cît păreau ființe para ale unei rase ciocolatii. bați luau parte în măsur vigație, ridicînd pînzele, zi întreagă, sau mînui ori avînd în spate, lul.

La prînz și seara la pupa, pregăteau zul, apoi buze de r șoare din carne de r bus prăjiți în untdel compot de sîmburi rar, la marile sărbăto opt bijuterii", o budin opt feluri de fructe.

Copiii, mergînd punte, erau prinși cu targ, iar cei mai mar tate, aveau legat în sp care, la nevoie, să-i ți lor. Se vedeau uneori legate cu o sfoară; ia erau închiși în coșurile tite, care atîrnau la p pelor. Erau acolo bătr togenare, mai împingîn cu toată greutatea trup din lemn de bambus spr ca de țărm, sau a o sco sute de bărci asemănă porturi, lipite una de tuiau adevărate și vas toare. Pe cheiuri se z a mulțimilor terestre, colo era, pe ape, a c copereau cu o forfotă colorată. Toți trăiau din ce le dăruiau a de loess, ale Chinei.

Așteptînd ora fluxu lui, care schimba pîn riorul uscatului, cursu al afluenților săi mai ap porneau cu jonca plină de uneori cu pasageri, pentru lungi și ieftine călătorii.

Zile și nopți pluteau, încr cu alte ambarcațiuni asemăn cu lungile plute alcătuite di de bambus. Zile și nopți plu cînd în lungul țărmurilor bananieri sau cu ananas, pe ori se ridica un far ce păre în umbra pagodelor cu nouă și nopți pluteau, lăsînd în u roșiatici sau verzui, trecînd în lacuri, prin tot felul de nale, ajungînd în provincii un bea o limbă pe care n-o m Zile și nopți pluteau, lăs porturi pline de bărci și d cînd în lungul țărmurilo șiruri ciorchini de femei nite să spele rufele în ap viului. Zile și nopți pl puțin la prînz și foart stînd pe vine, cu castronul d mînă. Zile și nopți pluteau, p pe fluvii, fără să știe unii de tuind totuși o singură flotă întreagă lume plutitoare truda, cu cîntecele și c peregrinare, multele a

Zile și nopți pluteau de adîncă și caldă iubeam.

Ge

Ilustrații de LI

20 de ani de la moartea lui G. Topîrceanu

...ALUT, ORAȘ ROMANTIC...

...doptiv al Iașului, Topîrceanu l-a evocat adeseori ca ...ei și al culturii. Capitala Moldovei devenise pentru ...origine, o a doua urbe natală, de care n-avea să se ...surveni acum 20 de ani, la 7 mai. Prin sita dea... *„Cum am devenit ieșean"*, ca și acele caustice ...trează un sentiment de admirație pe care poetul l-a ...lui *„de harnici dascăli, de poeți și cărturari"*, *„Bonsoar Iași"* scrisă în 1931 și jucată, pare-se, ...lor Mușatescu conține, în afara dialogului revuistic, ... o adevărată odă, în care se elogiază, cu obișnui... cu nu mai puținele accente lirice, — orașul *„roman... flori/Unde noaptea stau de vorbă trubadurii visă... rospețimea*, entuziasmul abia reținut înflorește și în

...aș al păcii, poeziei și-al iubirii,
...trec în grații fetele cu trandafirii,
...oara cerul e albastru ca cicoarea
...e ogradă liliacu-și plouă floarea
...învechite, peste garduri, la răscruc...
...arzătoare și cu gingașe duduci,
...ținut în zîmbet ca și-n tremurul de gene
...legendară a femeii moldovene!"

Salut Iași!" poemul a apărut în „Almanahul vieții ieșene" ...a urmă, a fost reprodus de Const. Ciopraga în *„Iașul*

...în fața contrastelor comice, G. Topîrceanu a cedat adesea ...tru un vers umoristic. Atitudinea ține, fără îndoială, de ...dar și de temperamentul său poetic, făcut dintr-o ironie ... diversificată.

...i opera, de la poeziile scrise în epoca bucureșteană care, ... un volum, — și pînă la epoca majoratului literar, avem ...eanu a intenționat un fel de reconsiderare satirică a pro... de tinerețe, pe care o repudia parcă jenat, în acea semni...ființă":

...u în versuri pesimiste
...intit ca orice om..."

...alizăm — deoarece există și momente de mare gravi... Topîrceanu — ajungem la concluzia că tendința de autoo... ca o trăsătură principală, care conferă operei valori noi, ...ra umorului și ironiei.

...această paranteză, deoarece un fapt asemănător se pe... *„Salut Iași!"* pe care Topîrceanu îl reia în mod satiric ...inedit — ce urma să constituie, probabil, o revistă tea... risele de la Biblioteca Academiei R.P.R.). Exuberanța, ...antică din prima parte a poemului amintit sînt anu... și cu realitatea crudă a vieții. Dialogul, reprodus mai ...și *Domnul*, scoate la lumină un alt Iași, al necinstei și ...care tinde să înăbușe și să compromită vechea cetate

...ditor gînduri și-al aftor fapte mari",
...salut, oraș romantic, plin de parcuri și de flori
...Încărcat de poezie...
Și furat de negustori!
...nde înflorește arta, muzica, literatura..
– Și statuia lui Asachi prinde mustețe cu gura!
Te salut, oraș poetic, cu amoruri ideale
Care-nvep pe Lăpușneanu...
Și sfîrșesc la tribunale!
– . . . . . .
Cu înalte instituții, unde vine de departe
...inerimea studioasă, ca să-nvețe
Geamuri sparte!
– . . . . . .
Te salut, oraș ilustru, unde-adeseori apar
...ameni mari ca Eminescu, Creangă...
Și Octav Minar!
– Centru cultural, văpaie sclipind în depărtare

GH. TOPÎRCEANU
văzut de ISER

PORTARUL — Gata-gata să se stingă ca un muc de lumînare!
DOMNUL — Unde trăiul este ieftin...
PORTARUL — Cînd mănînci pe datorie!...
Unde-și dă funcționarul toată leafa pe chirie...
Unde, ca să-ți faci o haină sau un pardesiu subțire,
Trebuie s-aștepți să-ți cadă din văzduh vreo moștenire!
Unde costă-acum o gheată cu pingelele cusute
Cît costa un (șvarț) cu lapte la o mie nouă sute!"

Topîrceanu se dovedea și de data aceasta un vrednic fiu al Iașului, al acelui Iași care-i îndrăgise poemele și care, prea timpuriu, avea să-și scuture floarea de liliac a grădinilor peste mormîntul de la „Eternitatea", în acea frumoasă dar tristă lună mai de acum 20 de ani.

Al. Săndulescu

Permanența creației folclorice

Grigore Tocilescu afirma acum cîteva decenii că producția folclorică este pe cale de dispariție și că, prin urmare, este absolut necesar să se culeagă tot ceea ce memoria maselor populare izbutise să păstreze pînă la vremea aceea. Semnalul de alarmă tras de învățatul romîn n-a fost de altfel nici primul și nici ultimul. Astfel de voci s-au auzit și peste hotarele țării și, firește, s-a încercat să se dea tot felul de explicații. Una din ele, cea mai puțin probabilă — eu m-aș încumeta s-o numesc chiar nevalabilă — socotea că folclorul nu poate fi decît un produs al unor mase trăind în stadii primitive. Pe această linie s-au întîlnit folcloriști și cercetători de concepții și formații diferite, N.I. Marr, Arnold Van Gennep, Paul Ehrenreich și alții, într-un fel sau altul, au lăsat să se înțeleagă că folclorul este legat de un stadiu în genere înapoiat, de un stadiu rural-agrar. Hans Naumann, Hoffmann Krayer și elevii lor merg ceva mai departe și cred că poporul nu e în stare să creeze nimic, că el nu face altceva decît să culeagă și să-și însușească firimiturile căzute de la masa celor bogați. (Das Volk produziert nicht, es reproduziert).

Dacă astfel de teze nu au nici un temei, cum se face totuși că în unele epoci producția folclorică cunoaște un anumit regres? Maxim Gorki atrăgea cîndva atenția asupra acestei probleme și firește a dat și explicația de rigoare, unica valabilă. Folclorul, ca orice fenomen de cultură, e condiționat de anumite împrejurări economice, politice și sociale. Capitalismul, așa cum se știe, a exercitat influența negativă asupra maselor populare. În loc de școli el a favorizat deschiderea circiumilor, în loc de activitatea vie, creatoare a căminelor culturale, el a dus în mediul orășenesc și sătesc producția superficială, pseudopopulară a unor lăutari corupți de mizeria cumplită în care trăiau. În loc ca oamenii muncii să salte voioși în ritmul cîntecelor populare autentice, ei ascultau romanțe și cîntece care le perverteau, încetul cu încetul, gustul. Epoca dintre cele două războaie constituie, în țara noastră, un exemplu elocvent în această privință. Totuși, oricît de nefavorabile ar fi fost aceste împrejurări, geniul creator al poporului n-a secat. După perioade de stagnare, de frînare, el izbucnea tot mai viu, tot mai viguros. Viața își spunea cuvîntul greu. Oamenii luptau împotriva împilării, împotriva nedreptății. Oamenii aveau bucurii și necazuri, oamenii trăiau. Viața, mișcarea i-a întinerit mereu, le-a dat ghes, l-a îndîrjit și, în pofida împrejurărilor, au continuat să creeze, să cînte marile frumuseți ale vieții, ale naturii.

Mulți folcloriști au observat aceasta din proprie experiență. Nu e nevoie să invocăm mărturii ale unor eminenți reprezentanți ai școlii sovietice: Sokolov, Andreev, Caiev și alții. Chiar și unii folcloriști formați la școala burgheză au încercat să demonstreze netemeinicia asertiunilor celor ce încercau să prezinte folclorul ca pe un fenomen cultural încheiat și supus, ca atare degradării. Ovid Densușeanu, Paul Saintyves, Varagnac și alții, pornind de la idei și experiențe proprii, au arătat că folclorul este un fenomen viu, în mișcare, care găsește totdeauna modalitatea de a se adapta la condițiile vieții, de a exista. Temerile lui Tocilescu de la începutul veacului s-au spulberat. Pentru aceasta cititorul n-are decît să arunce ochii asupra activității folclorice a numeroși culegători și, în colecțiile sau în publicațiile lor, va găsi suficiente mărturii ale vieții permanente a folclorului nostru; și aceasta fără să luăm în considerare modul în care creația populară s-a dezvoltat după eliberarea poporului la 23 August 1944 din tot felul de chingi la care încercase — zadarnic — să-l condamne, pe vecie, mojicimea și burghezia.

Mărturisesc că n-aveam deloc intenția să mă ocup de această problemă, pe care o consideram deplin rezolvată. Aceasta cu atît mai mult cu cît folcloristica sovietică, bazîndu-se pe un material imens, strîns în anii de după octombrie 1917, a dat un răspuns limpede și precis. Iată totuși că problema se pune; nu pentru că ar fi o problemă reală, arzătoare, ci pentru că se mai găsesc unii care o pun. O pun nu atît în scris, cît mai ales în ședințe de lucru, în dezbateri mai mult sau mai puțin publice. Adepții „înmormîntării" folclorului nu au idei originale. În linii generale ei spun despre folclorul romînesc de după 23 August cam ceea ce spuneau, mai demult, unii în U.R.S.S. despre dezvoltarea folclorului sovietic. Teza cu privire la civilizația care ucide folclorul o înlocuiesc cu o variantă a ei și anume: știința de carte și scrisul, înlăturarea analfabetismului duc la epuizarea progresivă a tezaurului folcloric romînesc. Astăzi, spun acești apărători ai „folclorului pur", nici nu mai poate fi vorba de creație folclorică. Aici avem negreșit de-a face cu o concepție îngustă, închistată în anumite formule, considerate la modul absolut. Cercetătorii socotesc că folclorul are, printre altele, două trăsături fundamentale: 1) Caracter colectiv și 2) caracter oral. Și, fără îndoială, au dreptate, cu condiția ca aceste trăsături să fie considerate în funcție de evoluția în spațiu, dar mai ales în timp, a producției folclorice.

Caracterul colectiv nu înseamnă că foarte mulți oameni au participat inițial la crearea uneia sau alteia dintre producțiile folclorice. Cine își închipuie așa ceva se situează pe poziții absurde, ireale. Cercetări mai vechi, ca acelea ale lui Marko în Iugoslavia, sau cercetări mai noi ca cele întreprinse în ultima vreme la noi au demonstrat, fără echivoc, că există mai multe modalități de creare inițială a produsului folcloric. Acesta poate fi opera unui singur om, a doi sau a mai mulți oameni. În nici un caz nu poate fi vorba de foarte mulți oameni. Acei foarte mulți oameni intervin mai tîrziu, pe parcurs, și șlefuiesc producțiile folclorice în conformitate cu gustul lor artistic. Se ajunge astfel la variante, uneori la foarte multe variante, care diferă sensibil între ele ca valoare artistică. Caracterul colectiv al producției folclorice este așadar determinat de circulația în spațiu și în timp, dar mai ales în timp.

A deduce din acest caracter colectiv al creației folclorice ideea că producția populară este impersonală, este o anomalie. În fond în acest caz mulți confundă impersonalitatea cu anonimatul. Din păcate, din cauza împrejurărilor din trecutul îndepărtat *quasi*-totalitatea producțiilor folclorice e anonimă. Uneori, prin eforturi imense — așa cum au făcut cercetătorii sovietici sau Patrice Coirault în Franța, s-au putut obține indicații, mai mult sau mai puțin precise, asupra unor creatori de producții folclorice. Astăzi problema aceasta e rezolvată, în sensul că pentru ultimele decenii se pot da precizări asupra autorilor folclorului. În această ordine de idei merită a fi reținută și experiența făcută de Gh. Coșbuc, care, lansînd prin intermediul fratelui său o chiuitură la adresa unei fete din sat, a putut observa felul în care propria sa producție a evoluat și s-a transformat, în circulația ei prin diferitele părți ale Transilvaniei.

În ceea ce privește caracterul oral, fără îndoială că nu trebuie să privim problema schematic. Oralitatea a fost, este, și nu mă îndoiesc că va fi, o caracteristică a producției folclorice. Dar dacă oralitatea folclorului sub raportul trecutului poate fi considerată la modul absolut, atunci cînd e vorba de prezent și mai ales de viitor ea nu trebuie privită astfel. Oralitatea „absolută" era legată de stadiul lipsei aproape totale de știință de carte a populației, pe cînd oralitatea „relativă" trebuie legată de pătrunderea tot mai accentuată a științei de carte în mase. Problema care se pune aici e în fond, în mare parte, o problemă de modalitate de difuzare și transmitere a materialului folcloric. Chestiunea care se pune este dacă oamenii vor transmite folclorul pe cale orală sau dacă vor recurge la creion și la hîrtie. Fără a nega importanța scrisului, noi credem că difuzarea orală va persista pentru că este strîns legată de felul de a fi al oamenilor, de modul în care își țin sărbătorile și datinele etc. Nu văd cum un creator popular sau un colportor de folclor va proceda altfel la horă, la nuntă, decît de a spune ceea ce are de spus prin viu grai. De altfel, de foarte multe ori poeziile cele mai bune ale celor mai buni poeți sînt învățate pe dinafară și apoi spuse în fața unui mare număr de oameni. Și în asemenea cazuri se poate întîmpla ca un vers, un cuvînt, eventual mai multe cuvinte, să fie schimbate — uneori în bine — de către cel ce spune poezia. E de altfel și aceasta o posibilitate — de unii contestată — a îmbogățirii producției folclorice.

Cu aceasta ajungem de fapt la abordarea problemei pe care și-o pun cei mai mulți din aceia care sînt neîncrezători în vitalitatea creației artistice populare: raportul dintre folclor și literatură. Unii susțin că folclorul și literatura sînt două compartimente deosebite, fără nici o legătură între ele. Cu cît înaintăm în timp — spun aceștia — literatura tinde să se impună în dauna folclorului. Într-un timp, mai mult sau mai puțin îndepărtat, folclorul va fi epuizat.

Lucrurile nu stau însă așa. De cînd există literatura, ea a fost în strînsă legătură cu creația populară orală. *Iliada*, *Odiseea* și alte opere anonime sau neanonime ale antichității și-au sorbit seva din inepuizabilul filon popular. Cervantes, Goethe, Shakespeare, Corneille, Pușkin, Eminescu și alții au găsit în folclor sursa ceamai vie de inspirație. De-a lungul întregii activități literare a avut loc un gigantic proces de absorbire a tot ceea ce crease ca valoare artistică geniul popular. Pe bună dreptate arăta cîndva Maxim Gorki că poporul este cel ce creează marile valori spirituale și că, în măsura în care un creator individual știe să le recepteze și să le prelucreze, el devine într-adevăr un mare artist, o individualitate care intră în conștiința umanității. Aceasta pe de o parte. Pe de altă parte, așa cum arată experiența, opere valoroase ale scriitorilor sînt preluate de creația populară orală, supuse procesului, în timp, de șlefuire și integrate în repertoriul permanent al diferitelor grupări sau „școli" de difuzare și transmitere de material folcloric. Opera cultă devine folclorică numai după ce a suferit transformări destul de mari și intră în colectivitate fără conștiința existenței unui autor. După cum arată unii cercetători sovietici, opere ca *Întemnițatul* de Pușkin sau *Cîntec căzăcesc de leagăn* de Lermontov au pătruns în creația populară orală, transformîndu-se și generînd variante, întocmai ca oricare alt produs folcloric. Din propria mea experiență mi-am dat seama cum poezia lui Eminescu *Mai am un singur dor* a pătruns în folclor dezvoltînd numeroase variante, în însuși raionul Botoșani, în care s-a născut poetul. Ceea ce-i deosebit de interesant și semnificativ pentru teza pe care o susținem este faptul că toți cei pe care i-am întrebat de unde știu poezia n-au făcut nici un fel de raportare la Eminescu.

În fond, precum se vede, între folclor și literatura cultă legătura nu se face într-o singură direcție. Am putea spune că de fapt avem de a face cu un proces osmotic continuu care comportă 3 faze: una de recepțare a materialului folcloric, alta de prelucrare a acestui material, și ultima, de restituție, adică de întoarcere a materialului prelucrat la folclor. Firește, fazele acestea reprezintă doar o schemă, pentru că în realitate pot fi observate nuanțe numeroase și subtile.

În ansamblu, deci, între folclor și literatură este o legătură permanentă, vie și creatoare. Ea este deosebit de necesară, încît, uneori, condiționează însăși existența celor două forme de manifestare artistică. Faptul acesta explică de ce folclorul și literatura se caută reciproc, se apropie, se completează. Recent, scriitorul francez Claude Roy, în prefața la antologia sa de folclor *Trésor de la poésie populaire*, sublinia aceste legături, combătînd în același timp pe acei care văd în folclor și literatură categorii iremediabil separate.

Insistînd asupra acestei legături, scriitorul francez nu făcea în fond altceva decît să precizeze viabilitatea, permanența creației folclorice.

Folclorul nou, cel care se naște după 23 August 1944 pleacă, firește, de la o bază solidă: folclorul tradițional. El se dezvoltă, totuși, în condiții noi și, ca atare, are trăsături noi. El e mai apropiat de literatură, are o tematică mai bogată, include experiența artistică nu numai a țărănimii muncitoare ci și aceea a clasei muncitoare, care, deși cu mult mai tînără, e totuși deosebit de viguroasă. În creația populară orală de după 23 August, nota individuală, adică prezența creatorului inițial, e mai puternică decît în creația populară tradițională. Timpul, fără îndoială, va retuşa acest lucru și va pune tot mai mult pecetea colectivității asupra produsului folcloric. Și, odată cu aceasta, are loc și procesul de șlefuire folclorică care, în orice caz, va fi mai de scurtă durată decît în trecut, cînd oamenii erau analfabeți. Știința de carte, lectura ziarelor și a cărților stimulează procesul creator și-i dă, în același timp, orientarea ideologică justă, ceea ce constituie încă o dovadă limpede a intercondiționării folclorului cu literatura, o dovadă a faptului că atît timp cît vor fi oameni, va exista și creație folclorică. Firește, condițiile noi vor genera trăsături noi. Aceasta este, de fapt, legea dezvoltării oricărui fenomen de artă.

Mitu Grosu

...obleme de creație

...g. 1)

...arealismul. Iată:

...și se ridică încet
... din nisipul
...e Mării Galbene —
...te — și stele vii ard
... în orbite
... mlădie peste
... ca șerpii.
... ați trimis,
..., peștii albe,
...mînă nărăm
...ochi moartea,
...ac, nărăm moartea..."
...em

...înțelept a pune
...ate sau nu în
...le moderne. În
... sînt decadente,
...ste, nu. Cum
... toate, tendin...
...a pot fi și tre...
...i negînd ce e
...ot ce reprezin...
...u noi. Valori...
...îmbrățișare oar...
...de, selecție, reor...
...de anumite re...
...ului, acestea tre...
...în așa fel mo...
...ului diferit, în...
...servise, poate,
...din realitate, să
...ncție diametral

— *Cariatidă*
proiect al mon...
lui „Gr. Coșbuc"

opusă. Arta realismului socialist e o artă combativă, ce se afirmă în luptă împotriva artei decadente, prin negarea acesteia. A nega nu înseamnă însă pur și simplu a strivi termenul opus. Materialismul dialectic neagă idealismul hegelian, însușindu-și simburele lui dialectic.

Un poet veritabil nu se frămîntă inutil, întrebîndu-se ce e permis și ce nu să învețe de la înaintași sau contemporani, ci trăiește din plin viața colectivității din care face parte. Vibrînd la unison cu clasa, cu poporul său, poetul își va da seama deplin care strună va suna mai puternic. El nu va cînta numai de dragul de a fi aplaudat, nu va goni după succese facile, pîndind cu ochi de linx modele apusene spre a le populariza la noi, nu, ci va pleca urechea „pe inima țării", căutînd să deslușească acolo „cuvîntul ce exprimă adevărul". Dar nici nu se va închista în formule tradiționale, nu va rămîne surd la vuietul întregii planete. Receptiv la întregul concert al universului, poetul adevărat va selecta acele sunete care să poată fi înțelese, să găsească ecou în conștiința contemporanilor săi, în țara sa. Și, firește, acelea care se potrivesc tonalității sale, astfel încît, absorbite de vocea sa, să răsune armonios, fără stridențe, traducînd fidel rezonanțele lăuntrice. Fără aceasta, însușirea unor elemente din practica oricărui poet nu duce decît la pastișă. Ce-ar fi devenit Mihai Beniuc dacă, în opoziție cu structura personalității sale, s-ar fi îndărătnicit să urmeze — asemenea unor colegi de generație — exemplul lui Ion Barbu, la modă într-o vreme? Sau, dimpotrivă, cum ar arăta E. Jebeleanu dacă ar ține morțiș să emită strigăte de tipul: „Ai, ce s-or mișca-ntr-o bună zi și Munții Apuseni!" ce-l prind atît de bine pe „tobosarul timpurilor noi"?

În producțiile din ultimul timp ale unor poeți sînt vizibile eforturile de înnoire prin alimentarea din lirica dintre cele două războaie mondiale. Nu o dată am fost șocat fie de lipsa de consonanță între individualitatea tînărului poet și personalitatea maestrului ales, fie de nepotrivirea dintre mesajul pe care o anumită poezie tinde să-l transmită și tonalitatea ei. Iată, în „Viața românească" nr. 1 o poezie de Al. Andrițoiu, „Cîntec de alegere". Compusă în distihuri, poezia e tributară evident liricii argheziene, ritmul ei amintind „Între două nopți":

„Am împlîntat lopata tăioasă în odaie
Afară bătea vîntul. Afară era ploaie.

Se-aleg în țara asta înțelepții dregători
La ceasul alb al iernii care-mi pictează flori".

Pe cît de adecvată e muzicalitatea poeziei „Între două nopți" conținutului emoțional comunicat, pe atît ni se pare de falsă legănarea versurilor lui Andrițoiu, menite să exprime cu totul altă atitudine afectivă. Nu putem desigur circumscrie starea psihică proprie unor momente solemne, cum sînt alegerile. Totuși, e neîndoios că tonul înfiorat, interiorizat, tonul liricii de meditație sau confesiune se potrivește mai puțin decît oricare altul unei poezii prin excelență agitatorice, destinată campaniei electorale. Lasă că în al său „Cîntec" Andrițoiu nu ezită să amestece babilonic miniaturalul cu giganticul destăinuirea intimă cu contemplația ce se vrea gravă. El nu șovăie măcar în fața rizibilului comparînd alegerea de deputați cu fabricarea untului și scoaterea puilor: „Se-aleg în țară cei ce mai fără seamăn sînt, / Din lapte cum se-alege îmbletorul unt... / Cum se-alege-n ouă de aur gălbenușul / În care puiu-și face nestînjenit culcușul".

În același număr al revistei, același autor semnează poezia „Pisc", sugestia venind poetului probabil tot de la Arghezi, care zice:

„Cînd sînt în pisc,
Primejdia o caut și o isc.
Mi-aleg poteca strîmtă ca să trec,
Ducînd în circă muntele întreg".

Finalul poeziei lui Al. Andrițoiu e de o neautenticitate frapantă, exprimînd părerea de rău că munții se sfîrșesc și odată cu ei urcușul. Ascultați șușoteala jelanie:

„De ce au munții capăt? — spune-mi, disc
al soarelui cu-nțelepciunea ta!
De ce-nălțimea se sfîrșește-n pisc,
elanul să se stingă-apoi cu ea?
De ce nu-l scară marele azur,
prin care mii de raze îți risipi
să-mi desfășor enormele aripi
și să mă sui mai sus prin aer pur?"

Cu alte cuvinte, poetul se dorește în neîntreruptă ascensiune, dar vai! există un punct de la care nu se poate păși mai sus. Fals. Universul e infinit. Giordano Bruno cînta cu secole înaintea emulului său Andrițoiu zborul în infinit printre și peste astre, iar în Faust, Euphorion se avîntă în nemărginire, prăbușindu-se nu însă gratuit. Pesemne însă Al. Andrițoiu aspiră ascensiuni fără riscul de fringere a gîtului. Aceasta e altă chestiune.

Reveria vagă, reflexivitatea, înfiorarea cvasi-religioasă nu pot, evident, transmite freamătul realității în transformarea revoluționară.

Exemplificările ar putea continua. Cu cît vom studia mai aprofundat lirica noastră actuală, cu atît mai pregnant se va releva concluzia posibilităților nelimitate de valorificare a experiențelor cu adevărat artistice, de totdeauna, a posibilităților de înnoire neîncetată a poeziei și a întregii literaturi prin frecventarea tuturor scriitorilor de talent de pretutindeni. Contactul cu variatele experiențe moderniste poate fi însă dezastruos dacă nu adoptăm față de ele o atitudine critică, distingînd aurul de norol și dacă poeții nu rămîn ei înșiși fii țării și ai timpurilor lor, chiar atunci cînd caută la maeștrii străini sugestii pentru o cît mai originală și accesibilă exprimare a unui conținut ideologic emoțional, de o bogăție fără precedent.

Dumitru Micu

N.R. Publicînd articolul de mai sus, redacția supune discuției problemele ridicate, cît și opiniile autorului, considerînd utilă o asemenea dezbatere.

CARNET SOVIETIC

PROBLEMELE REALISMULUI ȘI LITERATURA UNIVERSALĂ

În presa sovietică și la Institutul de literatură universală „A. M. Gorki", s-a desfășurat în ultima vreme o largă discuție asupra realismului. Pregătind concluziile, „Literaturnaia gazeta" (nr. 54 din 7 mai) publică, sub titlul de mai sus, un articol al cunoscutului critic de artă I. Anisimov.

Criticul arată că discuțiile pe plan mondial capătă azi o acuitate deosebită, întrucît „pentru literatura burgheză, care trece printr-o criză adîncă, adevăratul realism a devenit odios", din pricina fricii de adevăr a burgheziei. În schimb, la popoarele care și-au cucerit libertatea, realismul este azi în plină înflorire. Perspectivele lui mărețe se văd și mai bine din experiența de patru decenii a multinaționalei literaturi sovietice. În condițiile societății socialiste, pe care adevărul în literatură o interesează întreg, profund și multilateral, posibilitățile realismului sînt nemărginit de vaste.

I. Anisimov arată că opoziția diametrală dintre cele două sisteme — socialism și capitalism — se reflectă și în opoziția dintre concepțiile lor estetice (realism și antirealism). În aceeași măsură, în vreme ce burghezia de azi consideră pe toți clasicii drept învechiți, în Uniunea Sovietică literatura clasică e studiată cu profunzime și interes. Pornind de la Gorki, cu sublinierea că „noi toți sîntem elevii lui", I. Anisimov arată că în concepția gorkiană despre realism e există convingerea că realismul ajută la transformarea vieții, iar preluarea și dezvoltarea moștenirii lui Gorki, ca a tuturor clasicilor, este obiect de mîndrie pentru artiștii realismului socialist.

În aceeași ordine de idei, criticul sovietic observă că „atacul împotriva clasicilor e strîns legat de mitul modernismului" și subliniază că „modernismul este un fenomen de criză în literatură și artă" și că tendința de a face din el o lege eternă a artei e pur și simplu absurdă. Atracția superficială a curentelor moderniste, zice Anisimov, este explicabilă prin aparentul lor protest împotriva formelor pietrificate ale artei burgheze. Dar studierea etapelor de dezvoltare a realismului duce inevitabil la convingerea că forma lui superioară este numai realismul socialist. „Acesta, adaugă I. Anisimov, a și fost punctul nodal al recentei discuții și totodată răspunsul convingător la tot acel ponegritor galimatias scris în ultimele luni despre realismul socialist în diverse ediții străine". Și, mai spune criticul, nu e deloc întîmplător faptul că acum valul de reproșuri scade și chiar oamenii cei mai gălăgioși încep să fie nevoiți a recunoaște că realismul socialist nu e o născocire a cutărui activist, ci un uriaș fenomen istoric.

În ce privește sensul de literatură universală, luat pînă de curînd ca european, e bun acum numai pentru arhivă, într-o vreme în care marea cultură a Chinei, a Indiei, a arabilor, a ieșit în avanscenă. Vorbind de discuția recentă despre realism și literatura universală, I. Anisimov arată că această discuție a avut destule goluri, că n-au fost cercetate toate aspectele, toate problemele, în special din literatura Orientului. Totuși, lucrările Institutului de literatură universală „A. M. Gorki" au dat cercetătorilor o orientare justă.

Din discuții, arată criticul, s-a impus clar încredințarea că nu se pot trage concluzii cu privire la cutare sau cutare particularități ale dezvoltării realismului socialist, fără a pătrunde cu seriozitate problemele complexe ale tradiției, moștenirii, preluării acestei moșteniri. „Cu cît privim mai atent experiența acumulată de literatura sovietică, vedem mai limpede că rădăcinile ei se află în tradiție". De pildă, scriitori sovietici inovatori ca Gorki, Maiakovski, Șolohov, Alexei Tolstoi, Leonov, Fedin, Fadeev continuă pe Hertzen, Cernișevski, Lev Tolstoi, Dostoievski, Cehov. Sînt însă — adaugă Anisimov — și scriitori care nu-și țin minte rudele literare din trecut, dar aceștia sînt de obicei autori ce nu prezintă mare interes.

Sensul istoric al realismului aduce după sine și o nouă atitudine față de romantism, în tradiția literaturii. Dacă în literatura realiștilor clasici exista — și era necesar — un echilibru creat de romantism, realismului socialist nu-i este trebuincioasă o „contrapondere" romantică specială, din simplul motiv că literatura realismului socialist este o „literatură de grandioasă sinteză". Tot așa, I. Anisimov observă că s-a vorbit cu totul insuficient despre specificul național al literaturii sovietice.

În încheierea articolului său, criticul își arată convingerea că toate problemele teoretice ale realismului socialist vor ocupa un loc de frunte în marea sesiune din septembrie, închinată lui Gorki, care va constitui preliminariile „anului Gorki" — 1958, anul celei de-a 90-a aniversări a nașterii marelui scriitor.

„VERSURI" DE RASUL GAMZATOV

A apărut de curînd un volum (Editura „Sovetski pisatel", 246 pag.) de versuri traduse în rusește ale tînărului poet sovietic, care scrie în limba avară, Rasul Gamzatov. Într-o recenzie din revista „Znamea", nr. 5, criticul V. Ognev caută să explice elementele noi pe care le conține acum poezia tînărului poet. Remarcînd că, tot ca și înainte, poetul se minunează de frumusețea lumii și zugrăvește natura în bogate culori, criticul subliniază că în unele poezii răsună o notă nouă, de grijă pentru destinul oamenilor, de inclinații meditative și de înțelegere a caracterului profund și complex al vieții.

„Vorbind de nou la Gamzatov — scrie criticul — aș vrea să citez în întregime una din poeziile care mi-au pătruns în chip deosebit în suflet. Se numește În fața căminului".

Dăm traducerea acestei poezii pe care V. Ognev o consideră drept cea mai caracteristică din volumul recenzat:

Ușița sobei e deschisă, focul sare;
Așa, din vatră, chipul i-l aduni.
Dar flacăra privind-o, mi se pare
Că ard văpăi de stele, nu tăciuni.
Da, pe-al copilăriei cer ard stele.
Șed lîngă foc și parcă-aud din nou
Și cîntecul duios al mamei mele
Și-al basmului, de tata spus, ecou.
E miezul nopții. Focul mi se stinge.
Închid ușița: nici văpăi, nici fum.
Ce-a mai rămas? Căldura asta-n singe,
Din basm și cîntec care-și face drum.

V. Ognev încheie exprimîndu-și încrederea în consecvența evoluției ascendente, dovedite pînă acum, a creației lui Rasul Gamzatov.

A. B.

CARȚI NOI

(Urmare din pag. I)

și rapida lor depistare în condițiile tehnicii socialiste, poetul are revelația unei nobile comuniuni cu faurul veacului: „Și cînd din lănțuirea mileniilor, greu / Eliberat petrolul lumina o cunoaște, / Eu simt că în sondorul încă luptînd mereu / Un prometeu al vremii acesteia se naște". *Dar, numeric superioare în structura volumului, poezille descriptive sînt și calitativ mai izbutite. Ele afirmă, în naturismul lor robust și bonom, o ținută umanistă, vrednică de relevat.*

Procesul de finisare poetică, de selecție emoțională și de expresie, n-a lichidat pe de-a-ntregul cu vechile carențe semnalate la apariția plachetei de debut „Coboară munții". Mai întîlnim neglijențe, versuri ilogice, de o banalitate dezlănțuită și incoloră, fructe ale facilității și diluării, trădînd exercițiul intermitent și încă timid al auto-exigenței. Totuși, saltul de valoare e sensibil și volumul „La marginea cîmpiei" ne îndeamnă să credem că Rusalin Muresanu are toate posibilitățile spre a lichida cu slăbiciuni vechi și deschide larg fagaș talentului său proaspăt și fecund.

Radu Zamfir

DIN „DIALECTICA POEZIEI"

Deplinătate

„Privește-n viață
cu ochiul deschis
dincolo de ceață!"

Dar nu și de vis...

Basmul Babei Dochii
îți mai iese-n drum.
In AMÎNDOI ochii
încape și-acum.

De-ar fi să-ți culeagă
„numai cîte vezi
din roada întreagă
a șapte livezi"

mai sînt flori și poame
cari nu cresc pe ram,
pentru aceeași foame
dar alt bairam!

Geaba or să-aducă
ochii-ntr-Adevăr
dintr-un nuc o nucă,
pere dintr-un păr

și or să se-nșele
că ne dau în dar
crini și micșunele...

Toate-s în zadar!

O, cu ce se-alege
viitoru-ți op
cînd nu știi culege
și para din plop,

cînd n-a fost ochită
(alevea și ea)
pe-un vîrf de răchită
dalba micșunea...?

Geaba umbli lainic!
Fără un ocol
la pometul tainic
vii cu coșul gol!

Corolar tehnic

Non idem est...

Închizi un ochi cînd vrei să vezi mai bine
și pe-amîndoi cînd treci prin întuneric...
Hotarul dintre-alevea și feeric
în loc să le despartă — să le-mbine.

Dar ochii minții știu și mlădiază
treptatele hotare și-n amiază.

Eclectism

Cîte glasuri nu încearcă!

Sturz? Ba pupăză! Ba țarcă!
Grangur? Poate! Cioară? Parcă...

Rîndunea? Ciocănitoare?
Ied să fie? Cal e oare?
Prepeliță? Presupui...
Ori e cloșca după pui?

(...Măre, unii pomenesc
chiar și glasul omenesc...)

Darul de a imita
nu se poate limita!

Gaiță, pe nouă limbi
zice-se că-ai și cînta —
dar degeaba ți le schimbi
cînd nici una nu-i a ta!

★

...Numai cucul nu te-ncumeți
să-l maimuțărești de fel:
prea fudulă ești pe nume-ți
ca să credem că-i chiar el!

Impresuratul suflet

Nici o goarnă
nu-l răstoarnă
nici o surlă
oricît urlă
nu-i clintește nici o turlă.

Toate borțile
din zid,
toate porțile
se-nchid:

nici o punte prinsă-n lanțuri
nu coboară peste șanțuri...

Dar — deodată
o vioară
încordată
l-înfioară —
și fărîmă cu fărîmă
Ierihonul se dărîmă.

Alte întîmplări în livadă

„Unde-s păcătoasele
să le rupă oasele?"

Vai, încetul cu încetul
ciorile-au prădat pometul.

Din mindrețea de cais
n-a gustat decît în vis...

Perele și prunele,
uite, nici de unele!
Merele — s-a zis,
tămîie!

...Cînd e gata să rămîie
și fără gutui în pom
se trezește bietul om.

„Nu mai poate să amîie!"
O să-și facă
o momîie:

și pe-o cracă
mi-o înalță,
o îmbracă
și-o încalță,
— cu tertip
și-ndeminare
după chip
și-asemănare —
clop și straie
și cojoc
și cu paie
la mijloc!

Ba cum este Nea' Cutare
grijuliu (sau șugubăț)
ca să sperie mai tare
i-a înfipt „în pumn" și-un băț.

★

Nu știu dacă popîndăul
a putut să curme răul.

Dar mai ieri, la ceasul cînd
iese-n tindă cel rumîn
și-unde strigă-odată: CINE-I?
și-ngrozit își scuipă-n sîn!

Cusurgiul

Cioară, cioară! Vii și ne
furi cireși și vișine...

Ce atîta lăcomie?
Barem una dintr-o mie
lasă-mi-o — întreagă — mie!

Ori măcar arată-mi
pentru ce le vatămi
fără nici un chichirez
pînă-n simbure și-n miez?

— „O, regret că ți le stric,
dar cu mîezul n-am nimic!

Neamul nostru i carnivor,
ciorile-altă hrană vor
și oricît le-ar fi de foame
tot nu „gustă" cele poame...

Hei — și nu-i de fel ușor
să le scormonești pe toate
că doar-doar și poate-poate
să-ți găsești un viermușor!"

Impostura

Firește! Astăzi te fereși
să mai scoți coarne... bolereși!

Cînd poți
biet melcule hoinare
scoți
coarne revoluționare...

Pe cine-ncinți,
pe cine-nșeli
că te avînți
— în lungi
tîrșeli! —
și te frămînți
și te deșeli
către-ale zărilor chenare?

Cum o să-ajungi
„pe drumuri noi"
„păsind" — „alături de noi"
cu turnul tău de fildeș în spinare?

Marcel Breslașu

April, 1957.

Ion Ghica sau Ianus bifrons

Ion Ghica și Costache Negri la Constantinopol, în 1855

In substanțiala Introducere la ediția Operelor lui Ion Ghica, recent apărută la ESPLA, Ion Roman a sezisat cu perspicacitate complexitatea scriitorului și a omului public. D-sa vede în Ghica un erou de roman care ar putea cîndva ispiti imaginația unui scriitor prin bogăția evenimentelor și dramatismul lor. Intuiția este justă, dar socotim că deslușirea personalității unui contemporan e mai potrivită prin metodele biografiei psihologice decît prin acelea ale romanțării. Un romancier va fi tentat să astupe golurile cu cîrpeli subiective contestabile, să rezolve dintr-un condei probleme insolubile sau cel puțin în suspensie, pînă la ivirea unor documente rămase inedite, să atribuie personajului său intenții sau acțiuni necontrolabile, într-un cuvînt să fabuleze, părăsind terenul ferm al realității. Viața romanțată a unui scriitor și om public, oricît de „documentată" s-ar pretinde, va inspira oricînd mai puțină încredere cititorului exigent, doritor de adevăr și numai de adevăr, decît un studiu prob care ar dezvălui interesul cercetătorului științific față de principalele coordonate psihice și de mobilele sufletești ale acțiunilor. Un adagiu francez pretinde că poetul are dreptate chiar cînd se înșeală (Même quand il a tort, le poète a raison). Din cîte știm despre mentalitatea romancierilor, și aceștia aspiră la privilegiul creditului nelimitat, în alb. Despre așa ceva nu poate fi însă vorba, cu seriozitate, referitor la un personaj istoric, al cărui caracter, oricît de complex, și a cărui viață, oricît de zbuciumată, trebuie să rămînă supuse controlului critic la tot pasul. Pînă și viața intimă, cu caracter sentimental, a unui asemenea personaj, ni se pare mai revelabilă prin analiza atentă și înțelegătoare a documentelor autentice (corespondență, jurnal, mărturii contemporane), decît în cadrul prea elastic al interpretărilor epice cu caracter subiectiv. Or, Ion Ghica nu a avut o viață sentimentală. A fost exclusiv om public. Activitatea sa politică e în mare parte cunoscută, iar bogata sa arhivă, păstrată în depozitele Academiei R.P.R., stă la dispoziția cercetătorilor. „Definirea personalității umane a eroului" care-l preocupă pe Ion Roman, cu drept cuvînt, e un obiect de studiu înaintea căruia ar da îndărăt un romancier, temperamental ostil lucrărilor arhivistice minuțioase.

Formula definitorie la care ajunge Ion Roman este interesantă: „Am zice un Ianus, ale cărui profiluri aduse unul peste altul nu se suprapun. Ion Ghica reunește în ființa sa pe urmașul unui lung șir de strămoși feudali — cu porniri dominatoare, incapabili să se rupă definitiv de trecut — și pe omul nou al veacului al XIX-lea, cucerit de ideea progresului. Aceste trăsături contradictorii s-au manifestat în activitatea sa politică ,dar se împletesc și în manifestările lui culturale". Observația este justă. Se poate vorbi cu îndreptățire despre dualitatea profilurilor morale ale lui Ion Ghica.

Ca și în fizionomistică, asimetria facială se proiectează psihic în comportamentele oricărui om. Eseistul francez Pierre Abraham, într-un studiu publicat în Nouvelle Revue Française, mai acum douăzeci de ani, a privit de aproape portretul fotografic și masca mortuară a unor figuri ilustre. Rezultatul la care a ajuns este următorul: una din fețe este în genere destinsă și senină, cealaltă încordată, crispată. Cea dintîi ar reflecta chipul omului social, al omului care se împărtășește semenilor săi, care comunică cu oamenii, care acceptă „comertul" lor și societatea, oricum ar fi. Cealaltă, dimpotrivă, destăinuiește privirii atente chipul omului interior, răsfrînt, închis în sine, necomunicabil, secret, bîntuit de probleme, de chinuri, neîmpăcat cu viața și cu societatea. Fost-a Ion Ghica un homo duplex, în acest sens? Un fizionomist, adept al metodei lui Pierre Abraham, dispunînd de o fotografie sau mai multe, nu prea retușate, din față sau de „trois quarts". (din „trei sferturi") eventual de masca mortuară a lui Ion Ghica, ne-ar putea răspunde la această întrebare.

In studiul foarte meritoriu din „Introducere", Ion Roman s-a aplicat să surprindă contradicțiile politice ale gîndirii și acțiunii publice ale personajului, axate pe originea și pe temperamentul acestuia, în decursul unei activități de jumătate de veac. Concluzia sa este că Ion Ghica „a trăit o adevărată dramă". Această „dramă" este însă pur politică și s-a tradus „prin părăsirea încă la timp a scenei" vieții publice, după incidentul din martie 1871, cînd primul ministru a trebuit să demisioneze în fața unei manifestații publice antiprusace, care l-a indispus pe domnitor. Mai tîrziu, cum notează editorul, „retragerea totală" din arena politicii active „a permis stingerea vechilor patimi" și în interval „s-a putut reface în conștiința publică o altă imagine a lui Ion Ghica, aceea a unui om venerabil, considerat astfel aproape în unanimitate".

Cine parcurge corespondența tipărită a lui Ion Ghica nu poate să nu-și pună întrebarea dacă omul a fost sau nu un ambițios. Prietenii săi apropiați îl necăjeau în această privință, iar adversarii îl bănuiau aspirant la domnie. Într-o lungă scrisoare către Alex. Golescu (Arăpilă), scrisă în limba franceză și trimisă din Constantinopol la 14 iulie 1849, Ghica exclamă odată, cu umor: „Ce vrei, sînt ambițios", dar nu e vorba decît de acea inocentă ambiție care l-a dus la căsătoria, suspectată de Eliade, cu fiica numismatului grec Nicolae Mavros, general în armata rusă. Mai departe se disculpă însă de ambiția domnească: „Sînt învinuit de ambiție, dar aș fi nemingîiat să-mi lipsească, e vorba însă ce fel de ambiție; căci dacă ar fi aceea de a ajunge la domnie, cum e învederată aceea a d-lui Eliade, aș fi putut ajunge fără revoluție, aveam și mijloacele și dreptul. In timpul revoluției, evident, n-am fost ambițios, căci mi se pare că nu mă socoate atît de prost ca să creadă că n-aș fi putut să mă așed în fruntea guvernului, cînd făceam parte din comitetul revoluționar. Noi trei (Bălcescu, Arăpilă, Ghica), din prea mult dezinteres, am trecut revoluția în mîinile acestor trei domni, Eliade, Tell și Magheru" (N. Georgescu-Tistu: Ion Ghica scriitorul, București 1935, pag. 114—5).

E cert că Eliade, în 1848 și în exil, a suferit de megalomanie și că în cazul izbutirii revoluției ar fi năzuit mai departe la conducere, sub orice formă, fie chiar ca domnitor. Ion Ghica era os domnesc, dar, alăturîndu-se din primul ceas partidei revoluționare, a renunțat la privilegiile nașterii, pe care le-a combătut cu statornicie pînă la sfîrșitul vieții, preconizînd „aristocrația meritului". Nimic, pe de altă parte, nu ne îndreptățește a crede că în exil „turcomania" lui, nesuferită lui Bălcescu și altor proscriși din Apus, ar fi fost vehiculată de ambiția domniei. Această „turcomanie" l-a dus la controverse vii cu Bălcescu, în corespondența din care se păstrează integral numai scrisorile acestuia, rămase pînă la urmă la fel de calde și încrezătoare, neumbrite de bănuiala personalismului și a veleității domnești. (Pînă și în dispozițiile testamentare de la Palermo, Bălcescu își încredințează manuscrisele lui Ion Ghica). Bălcescu era un revoluționar ardent, care după înfrîngerea din 1848 pînă la instaurarea lui Ludovic Napoleon ca împărat a crezut în iminența unei noi revoluții. Ion Ghica, confirmat din nefericire de evenimente, nu credea într-o nouă revoluție, mai norocoasă decît cea dintîi.

Ion Roman afirmă despre Ion Ghica: „cu timpul se îndepărtează politicește și de grupul Bălcescu". Să examinăm. De la sfîrșitul anului 1850, un asemenea grup nu mai exista. La 6 decembrie, Bălcescu îi scria lui Ion Ghica: „Eu m-am tras (retras) cu totul de d-lor toți (căuzașii) și sînt hotărît a nu mă mai amesteca întru nimic". Mai sus afirmase: „Intriga dezunirii aceștia a venit de la Bolniac, Rosetti, Voinescu, Teulescu și Ionescu". La 17 ianuarie își preciza gîndirea într-o altă scrisoare către Ion Ghica: „...dacă sîntem părăsiți de turci cum cred, și va trebui să căutăm a scăpa iar făcînd revoluții, atunci e de datoria noastră să căutăm a trage din acea revoluție tot folosul putincios și să-i dăm aliați naturali, adecă pe popoare, iar nu pe guvernuri". Și adăuga îndată apoi: „Am prea bună idee de mintea ta, ca să cred că înțelegi altfel lucrul acesta". Ion Ghica a nutrit însă mai departe speranțe iluzorii în sprijinul politicii turcești, pe o rază de timp nedefinită. La 6 februarie glumește prietenos pe socoteala ambițiosului său prieten. „Poujade (consulul general al Franței, din 1849 la 1856, la București) mi-a spus că el e de opinie să se cîrmuiască țările de o comisie, și să lipsească domnia și că tu nu vrei, și vrei domnie. Aceasta mă bagă în mari bănuieli și mi-e teamă că căuzașii au dreptate, zicînd că umbli să te faci domn. Tot ce-mi pare rău este că văd că nu te adresezi la mine pentru ca să te fac domn. Fiind dar că te porți astfel, apoi am de gînd să fac pe altul domn. Am și declarat căuzașilor că am să fac pe Bălăceanul, și că te depărtez pe tine de pe scaun".

„Drama" ambiției domnești a lui Ghica rămîne așadar o simplă ipoteză. In orice caz, literatura noastră a profitat de pe urma îndepărtării lui Ion Ghica din politica activă a țării. Scrisorile sale către V. Alecsandri, o capodoperă literară, datează din anii tihniți ai diplomatului londonez. Minunata panoramă a societății noastre din veacul trecut, pe care ne-a lăsat-o, a fost o compensație pe care învinsul politic și-a luat-o asupra vieții publice. Aceasta e de altfel geneza tuturor scrierilor literare crepusculare, rămase fie de la un frondeur ca Francisc, duce de La Rochefoucauld, de la un opozant ca Paul de Gondi, cardinal de Retz, sau ca Louis de Louvroy, duce de Saint-Simon, fie la noi, de la un C. Stere.

Șerban Cioculescu

„REȚETA FERICIRII" de Aurel Baranga

(Teatrul Național I. L. Caragiale-Studio)

MIRCEA CONSTANTINESCU (Andrei)

Atribuind piesei sale un titlu cel puțin prea lung („Rețeta fericirii" sau „Despre ceea ce nu se vorbește"), Aurel Baranga a impodobit prin exces o piesă clară, fără mari complicații. Asemenea piese simple, relatînd despre problemele vieții noastre sînt, neîndoielnic, necesare. Spectatorul va primi cu interes această dramă sentimentală, cu accente omenești, caldă și prietenoasă. Omul din stal nu trebuie să se aștepte ca în cursul celor trei acte să i se comunice o tainică și cutremurătoare „rețetă a fericirii". In piesă se pun însă cîteva probleme care ne preocupă, și se rostesc lapidar, dar nu fără limpezime, comandamente etice de mare însemnătate pentru climatul vieții noastre sociale. Personajele piesei evoluează în această lumină, iar Marin Vuia, eroul principal, se înscrie în galeria tipurilor noii noastre literaturi ca o realizare deosebit de interesantă.

Autorul a țesut cu vervă și într-un ritm antrenant actul său de acuzare care osîndește atît orgoliul nemăsurat al personajului principal, director al unei mari întreprinderi, cît și decăderea morală a acestuia, pronunțată mai evident în infidelitatea conjugală. Este adevărat că nu totdeauna concluziile, care se remarcă prin principialitate, izvorăsc firesc și convingător din mișcarea personajelor în cadrul acțiunii piesei. Este greu să-l judecăm pe Marin Vuia, eroul incriminat al piesei, bazați pe datele conflictului, intrucît am putea să ne îndoim de profunzimea transformării sale din ultimele scene. După cum se știe, punctul de plecare al acestei transformări nu se află într-o dezbatere interioară de ordin etic, ci în fierbințeala unei crize de gelozie.

Abordînd cu curaj o formulă nouă față de creațiile sale anterioare, Aurel Baranga a întîmpinat probabil dificultăți care au defavorizat realizarea unei concordanțe depline între intriga sentimentală și comentariul moral cu care piesa a fost însărcinată. Caracterele dramei sînt uneori, imprecise. Ina, amanta lui Marin Vuia, este oare o venală preoteasă a amorului (așa cum s-a scris într-una din cronicile recent apărute) sau, mai curînd, un suflet înflăcărat și pur, victimă a eroului egoist și infatuat? Dan, omul care „s-a plictisit de vorbe" este un sceptic incurabil sau, dimpotrivă, un clarvăzător, revelînd o curățenie sufletească care-l covîrșește pe Marin? Nu este exclus ca autorul să fi intenționat îmbinarea unor trăsături contradictorii în conformația spirituală a acestor personaje. Caracterul strîns, într-un anume sens limitat, al conflictului va fi împiedicat însă această incursiune mai amplă în viața interioară a unora dintre eroi. Oricum, mesajul piesei, formulat cu deplină claritate în replica lui Alexandru Teodorian (actul III), indică preocupările grave și interesul viu al autorului pentru problematica majoră.

Trebuie să subliniem că „Rețeta fericirii" are meritul de a se situa, într-o accepție demnă de atenție, în cîmpul tematic al actualității. Aurel Baranga a ținut seama de faptul că nu construirea artificială a unor decoruri de circumstanță poate asigura prezența vie a contemporaneității sociale. El a scris „Rețeta fericirii" cu scopul vădit de a dezbate în prim plan ciocnirile dramatice dintre noua moralitate și pornirile josnice care dăinuiesc și răbufnesc în forme neașteptate. Bineînțeles că nici viscolul cumplit din 1954 și nici colindul corului fabricii care așteaptă la ușa directorului să-i ureze, nu determină caracterul actual al piesei. In jurul neînțelegerilor conjugale și pe marginea scenelor abundent afective răsar întrebări, se ridică nelămuriri, se redactează răspunsuri riguroase. Mai este necesar să revenim asupra marelui adevăr că drumul către actualitate trece obligatoriu prin sufletele oamenilor de astăzi?

Ultimei piese a lui Aurel Baranga i se pot aduce, desigur, reproșuri cu privire la utilizarea unor mijloace și unor artificii care aparțin arsenalului vechilor drame sentimentale. Nimeni nu se îndoiește cît de necesară este aflarea unor drumuri noi, unor forme inedite care să slujească anume materialul uimitor și răscolitor al vieții de astăzi. Asemenea opere le așteptăm cu nerăbdare și le primim cu o emoție lesne de înțeles. Nu putem trece, însă, nepăsători peste faptul că pe canavaua dulce lucrată în largi eluvii sentimentale a „Rețetei fericirii" se disting idei prețioase, sclipesc — în răstimpuri — crezurile morale ale erei noastre. La drept vorbind, ne pare foarte rău că, în construcția piesei sale Aurel Baranga nu a preferat să acorde rolul primei viori dramei inocentului Andrei, întristîndu-se mai ales cu privire la soarta căminului familial al egocentristului Marin Vuia. Nu este greu de înțeles că dramaturgul a vrut să așeze într-un contrast izbitor suficiența și fățărnicia lui Marin cu puritatea și lealitatea dezarmantă a profesorului Andrei. Dar îngroșînd neașteptat de mult contururile dramei conjugale, autorul nu a valorificat îndeajuns ideea răspunderii colectivității pentru soarta fiecărui om, pentru izbînda fiecărui adevăr. Sinuciderea bruscă a unui personaj pe care abia am avut prilejul să-l cunoaștem stîrnește în sufletele noastre o undă de regret, nu pentru decesul nefericitului erou, cît pentru tratarea rudimentară a unei drame din categoria acelora care au dat substanță „Chestiunii personale" a lui Stein sau — la noi — „Ziariștilor" lui Al. Mirodan.

Nu ni se pare posibil să trecem peste meritele piesei și ale dramaturgului. Totuși ,autorului nu i-a aparut destul de limpede că dintre cele două teme dramatice ale piesei, marele potențial se afla nu în suferința Elizei ca soție înșelată, ci în poziția avansată, de erou anonim, a palidului Andrei. Cu mult mai demn de interesul nostru ar fi putut fi acest comunist intransigent, pe care autorul îl convertește prea brusc la scepticism. Sinuciderea profesorului de romînă dezamăgește și pentru că actele sale dîrze, de apărător al celor nedreptățiți, nu prevestesc în nici un fel adînca prăbușire morală care-l împinge la moarte.

Cronica dramatică

Salutînd îndreptarea către actualitate și către o problematică complexă a ultimei piese de Aurel Baranga, adăugăm firesc la sentimentul nostru de bucurie dorința de a se promova în tratarea temelor de morală o viziune mai intransigentă, o cercetare mai severă a destinelor umane, în pofida tentațiilor înduioșării, printr-o înțelegere mai adîncă a umanismului socialist. Astfel, deoarece logica dramei lui Aurel Baranga conduce firesc la dresarea actelor de vinovăție lui Marin Vuia, răspunzător prin comportarea sa morală de soarta tristă a altor oameni, ne vine greu să acceptăm absolvirea acestuia în final. Cînd ultima scenă a piesei se desfășoară în plin, numeroase existențe poartă amprenta ucigătoare a egoismului lui Marin Vuia: Andrei este mort, Ina are inima zdrobită, Dan și-a pierdut încrederea în oameni. Vinovatul este însă primit în brațele blîndei Eliza, care pare să uite totul. Sfîrșitul dramei nu se mai menține la nivelul primelor acte și nici la înălțimea comentariului lui Alexandru, raisonneurul piesei. Autorul piesei scrie în programul teatrului că este îndoielnic dacă «mai poate o femeie a zilelor noastre să se despartă de soțul ei, cu ușurință cu care evadează Nora din „Casa cu păpuși"». Este sigur că noi vom da astăzi alte soluții multora dintre problemele ridicate cu acuitate de Ibsen în dramele sale. Dar nu este mai puțin adevărat că dacă Eliza, nefericita soție a lui Vuia, ar fi manifestat în piesa lui Aurel Baranga tăria morală a Norei, întreaga dramă ar fi avut de cîștigat în mod substanțial.

GEO BARTON (Marin Vuia)

„Rețeta fericirii" este o piesă care se cuvine a fi remarcată pentru apropierea sa de clocotul viu al contemporaneității. In piesă se înfățișează probleme despre care (cum spune și titlul piesei) se vorbește puțin în literatura noastră. Piesa face loc unor rezolvări care atrag atenția. Pentru dezbaterea care are loc pe marginea fericirii noastre, am fi dorit însă confruntarea unor caractere mai puternice, la o temperatură deosebit de înaltă. Marin Vuia nu întîlnește, din nefericire, în piesă decît victime sau judecători grăbiți. Termenii de comparație firavi, nu izbutesc să reliefeze deplin silueta morală a eroului principal. Iată de ce fișa caracterologică a numitului Marin Vuia ne apare confuză. Iată de ce stăruie impresia că autorul a scris rețeta sa asupra fericirii cu un scris nu destul de citeț.

„Rețeta fericirii" înseamnă o cotitură remarcabilă în drumul creației lui Aurel Baranga. Spectatorul recunoaște în liniile piesei prezența unui constructor capabil de noi surprize. Compunînd „Rețeta fericirii" autorul păstrează desigur în rezervele sale alte „rețete", pe care le dorim mereu mai substanțiale și într-un divorț declarat cu convențiile vechilor formule „de succes".

★

Este în obiceiul cronicarilor să remarce îndeosebi ideile regizorale ingenioase, viziunile scenice neașteptate, interpretările violent neconformiste. De data aceasta am vrea să închinăm laude muncii stăruitoare, minuțioase, pe care regia (Marietta Sadova) și interpreții au depus-o în vederea unei valorificări cît mai depline a piesei lui Aurel Baranga. Se cuvine să relevăm în primul rînd modul în care spectacolul a ocolit pericolul exploatării entuziaste a sentimentalismului, refuzîndu-și scoaterea în prim plan a intrigii conjugale. Contururile îmbietoare ale unui spectacol intimist puteau seduce cu ușurință pe regizor ca și pe actori, dar cîrma a fost ținută cu îndărătnicie, iar „melo"-ul tratat cu severitate. Singura slăbiciune pe care și-a permis-o în această privință regia, este — poate — utilizarea excesivă a comentariului liric muzical. Discreția cu care Marietta Deculescu (Eliza) a pronunțat replicile sale pline de amărăciune, lacrimile reținute, pasul abia auzit, au ținut aproape tot timpul personajul în penumbra unei mari suferințe. Au fost lucrate cu aceeași grijă pentru păstrarea accentelor autentice cîteva dintre „marile scene" ale piesei. Deosebit de izbutită ni s-a părut înfruntarea dintre Marin și Ina în ultima scenă a actului doi. Marcela Russu (Ina), mai cu seamă, a găsit pentru personajul său un timbru neașteptat, emoționant, elaborat la tensiunea înaltă a momentelor decisive. Din nou și din nou trebuie să evidențiem farmecul simplității jocului lui Mircea Constantinescu (Andrei), care ne-a convins — în ciuda aparițiilor sale episodice — de inocența desăvîrșită a bunului și intransigentului profesor de liceu. Interpretul a subliniat în întîlnirea cu Marin Vuia contrastul violent între candoarea unui om care nu cunoaște mîrșăvia și cinismul dezlănțuit al neașteptatului său acuzator. Lui Geo Barton (Vuia) rolul interpretat în „Rețeta fericirii" i-a cerut să părăsească galeria don-juanilor suficienți

MARIETTA DECULESCU (Eliza)

care-l conduseseră spre un regretabil manierism. Don-Juan și aici, dar în anume limite, interpretul soțului infidel a trăit cu emoție drama rătăcirilor sale. Remarcabil în controversa cu Dan, interpretul a alunecat în ultimele scene spre melodramă, căreia i-a închinat cu totul ultimele replici ale piesei.

Spectacolul cuprinde o demonstrație excelentă a modului în care se cuvine a fi conturată figura unui „raisonneur", solicitat să comenteze și să precizeze sensurile conflictului. Radu Beligan a acordat greutate și strălucire prezenței lui Alexandru Teodorian, trecînd degajat prin scenă, surîzînd sau privind în tăcere figurile eroilor principali. Irina Răchițeanu în rolul Mariei Teodorian, a stăpînit scena cu luciditate, făcînd mai evidentă necesitatea prezenței eroului pozitiv, pentru care autorul s-ar fi cuvenit să scrie un amplu rol.

Există în spectacolul de la Teatrul Național o rivnă sărbătorească, care trebuie pusă în legătură cu promovarea unei noi piese din repertoriul romînesc. Spectacolul, deschizînd piesei dimensiunile largi ale scenei, reflectă în elementele sale virtuțile și servituțile piesei. La care trebuie să adăugăm că virtuțile, mai cu seamă, sînt reliefate în lumina vie a rampei.

V. Mîndra

Desene de CIK DAMADIAN

CINE ARE URECHI DE AUZIT, SĂ AUDĂ...

Paşi uşori, ca de pisică, pogoară scara. O unghie de sidef bate cu sfială în uşă.

— Poftim...

Căpşorul cu păr ciufulit şi ochi mari, parcă totdeauna miraţi, se arată în deschizătură.

— Tu scrii?

— Scriu.

— Mi s-a urît singur. Vreau să mă joc la tine. Am să fiu cuminte.

— Joacă-te.

Copilul ţine în braţe un urs de pîslă. Cu paşi care vor să fie lungi, şi călcînd în vîrful degetelor, se duce-ntr-un colţ umbrit al odăii şi se aşează jos. Nici nu se mai uită spre mine.

— Să zicem, ursule, că aici e pădurea. Stăm amîndoi în pădure şi eu îţi spun o poveste. Sau nu. O să tăcem amîndoi pînă vine şi vulpica. Şi vulpicii îi plac poveştile.

Ursul de pîslă, căruia un vînător nedibaci i-a scos un ochi, tace. Tace şi copilul. Cartierul s-a liniştit. Pe stradă, ţipenie. Lumina felinarului rotund scaldă fereastra. Dincolo de lumina felinarului, pînă la nesfîrşit, se întinde smoala nopţii de primăvară. Aprind o ţigară şi-mi reiau lucrul. Şi, ca totdeauna cînd rămîn aplecat peste masă, uit şi acum de tot ce mă-nconjoară. Mă afund cu totul în altă lume şi în alt timp. Mîna încordată înşiră slove mărunte şi înghesuite unele-ntr-altele. Cuvintele, aspre şi tari ca pietrele, se ciocnesc între ele şi mi se pare că din ciocnirea lor ies fluturi de scîntei albe. Fluturii albi îmi supără ochii. Clipesc des şi pleoapele mi se umezesc. Din pricina scînteilor oare? În încălzirea singeroasă pe care o descriu, şi pe care mi-au povestit-o şi repovestit-o mulţi dintre supravieţuitori, pe malul Tisei, a mai căzut un om. Unul din oamenii care-mi erau dragi... Îmi scot ochelarii să-i şterg de abureală. Din colţul întunecos al odăii se ridică un glas:

— Vulpica n-a venit. Am fost cuminte şi am aşteptat-o degeaba. De ce n-o fi venit?

— E noapte. S-o fi culcat.

— În vizuina ei din pădure?

— Da. În vizuina ei din pădure.

Copilul îşi ia ursul în braţe şi se apropie.

— Ai ostenit?

— Da.

Zîmbeşte.

— Atunci să-mi spui o poveste. S-o înţeleagă şi ursul.

— Cu ce să fie povestea?

— Să vezi: un băiat mai mare cu care m-am jucat mi-a spus că atunci cînd a fost război s-a spart cerul şi a căzut peste oameni şi oamenii au murit... Să-mi povesteşti cum s-a spart cerul... Şi cum au murit oamenii...

— Eşti prea mic. N-ai să înţelegi. Povestea asta am să ţi-o spun mai tîrziu, cînd ai să creşti mai mare.

Nemulţumit, copilul îşi încreţeşte fruntea.

— Acum nu mai sînt mic. Sînt mare. În grădină au înflorit lalelele. Le-ai văzut?

— Le-am văzut.

— Eu îmi aduc aminte că am mai văzut odată lalelele înflorind, în alt an. Aşa că nu mai sînt mic. Sînt mare. Spune-mi povestea cu cerul care s-a spart şi a căzut peste oameni şi i-a omorît.

Nu-l mai contrazic. Nu vreau să-l mîhnesc. Nu vreau să cunoască încă mîhnirea.

— Într-adevăr, tu eşti mare. Dar ursul e mic şi n-are să înţeleagă povestea. Am să-ţi spun o poveste pe care s-o priceapă şi ursul.

Se gîndeşte o clipă. Pe urmă vorbeşte:

— Ursul e de pîslă. Nu creşte. Spune-mi povestea.

Îl iau pe genunchi, îl leagăn şi încep să născocesc un basm senin. Ascultînd, copilul adoarme. Îl culc pe canapea. Trag storul şi las aprinsă numai lampa de pe masă. În somn, copilul cu faţa liniştită visează. Numai buzele îi zvîcnesc uşor. Surîde. În vis ursul de pîslă a prins viaţă. Se dă peste cap. Aleargă să se ascundă în zmeuriş. După bucuria pe care o citesc pe obrazul adormit înţeleg că a venit la joacă şi vulpica roşcată, cu botul ei lung şi cu stufoasa ei coadă...

Copilul a crescut. În faţa casei au înflorit citeva lalele şi el şi-a adus aminte că a mai trăit o altă primăvară, în alt an, şi a văzut şi atunci înflorind lalelele. Are amintiri. Şi i se pare că nu mai e mic, că poate înţelege totul. Iar un băiat mai mare i-a povestit că „atunci cînd a fost război s-a spart cerul şi a căzut peste oameni şi oamenii au murit...“

Atunci cînd a fost război!...

Lampa îmi luminează hîrtia şi mîinile. Dincolo de storul ferestrei pîlpîie felinarul, iar mai departe, pînă la marginile lumii, atîrnă, sub cer, întunericul de smoală al minunatei nopţi de primăvară...

Atunci cînd a fost război... Cine are urechi de auzit, să audă... Copiii noştri ştiu că, „atunci cînd a fost război, s-a spart cerul şi a căzut peste oameni şi oamenii au murit“. Copiii noştri ştiu cît de îngrozitoare e moartea. Ei rostesc cuvîntul „război“, dar nu-i ştiu înţelesul. Ştiu însă că războiul aduce moartea. Cine are urechi de auzit, să audă...

Atunci cînd a fost război!... Mîine se împlinesc doisprezece ani de cînd au tăcut tunurile celui de al doilea măcel mondial. Mîine se împlinesc doisprezece ani de cînd sălbăticia s-au liniştit, de cînd cerul „nu s-a mai spart, nu a mai căzut peste oameni şi nu i-a mai omorît“. Firesc ar fi ca noi să nu mai vorbim despre război şi să lăsăm aceasta în seama istoricilor. Ar fi şi mai firesc ca fiul fiului meu, care se crede mare pentru că îşi aminteşte că a mai văzut într-o altă primăvară lalelele înflorind, să nu-mi ceară să-i povestesc ce s-a întîmplat „atunci cînd a fost război şi cerul s-a spart şi a căzut peste oameni şi i-a omorît“. Dar oamenii maturi care au trecut prin iadul ultimului război mondial vorbesc iarăşi despre război. Tinerii care s-au născut în timp ce pe pămînt „cădea cerul şi omora oameni“ vorbesc despre război. Cine are urechi de auzit, să audă. Rostesc cuvîntul război pînă şi copiii care nu pricep înţelesul cumplit al acestui cuvînt, care ştiu însă că războiul aduce moartea.

Acum, la doisprezece ani după încetarea focului, cînd s-a pus capăt celui de-al doilea război mondial, omenirea este ameninţată cu dezlănţuirea unui nou război mondial. Cercurile agresive imperialiste plănuiesc ca acest nou război mondial, îndreptat împotriva ţărilor lagărului socialist, să fie dus cu arme atomice şi cu hidrogen, — „cu cele mai perfecţionate arme atomice, cu cele mai perfecţionate bombe atomice şi cu hidrogen“. „Cerul se va sparge, se va prăbuşi peste oameni şi-i va omorî“.

Dacă ar fi să fie, din nou s-ar zgudui bolţile huind îngrozitor, din nou dintre stele şi dintre luceferi s-ar revărsa peste pămînt şi peste oameni focul şi moartea.

Fiul fiului meu surîde în somn. Visează că se joacă într-o aurie dumbravă, în care din nou au înflorit lalelele, cu ursul lui de pîslă care a prins viaţă, şi cu vulpica lui de catifea, cu iepurii şi cu bursucii pădurii. Milioane de copii, la această oră tîrzie a nopţii, visează şi surîd în somn. Şi milioane de părinţi le veghează somnul şi le soarbe surîsurile înflorite de frumuseţea visurilor.

Dar tot la această oră tîrzie a nopţii, undeva într-un oraş din Apus, într-un birou luminat, bătrînul domn John Foster Dulles stă de vorbă cu mult încărcatul de ani cancelar Adenauer. În jurul lor, diplomaţi şi militari şi hărţi întinse.

— Vom ataca prin surprindere.

— Vom fi fără milă.

— Vom nimici totul.

— Războiul va fi fulgerător.

— Îl vom cîştiga.

— Dar...

— Nici un dar... Acum avem experienţă...

Întotdeauna cei ce plănuiesc războaie cred în victoria lor. Cei ce au urechi de auzit, să audă. Wilhelm al II-lea şi statul lui major de militari încercaţi şi diplomaţii lui iscusiţi şi învăţaţi foarte — toţi Herr doctori — au plănuit îndelung primul război mondial. Îndelung l-au pregătit şi l-au declanşat prin surprindere pentru ca efectul să fie fulgerător şi biruinţa fulgerător cîştigată. Cine are urechi de auzit, să audă. Încă o dată şi încă o dată. Războiul lui Wilhelm şi-a întins blestemata şi nimicitoarea lui plasă asupra întregii planete, a durat aproape cinci ani şi a fost pierdut tocmai de cei ce-l plănuiseră şi-l declanşaseră. Poporul german care s-a lăsat tîrît în aventura criminală a împăratului a plătit şi el, cu grele jertfe de singe şi cu grele suferinţe ascultarea orbească a „capului încoronat“ dar nechibzuit. În ceasul prăbuşirii, împăratul şi-a părăsit poporul, şi a plecat să taie lemne, pentru a-şi trece timpul, în exil. Cine are urechi de auzit, să audă. Este adevărat că el a murit de bătrîneţe. Popoarele l-au iertat de streang. Dar milioane de oameni l-au blestemat.

Omenirea a ieşit zdrobită şi istovită din primul război mondial. Şi oamenii de pretutindeni au visat pacea. Popoarele au făcut presiuni asupra conducătorilor lor să îngroape pentru totdeauna monstrul războiului. Popoarele au cerut ca războiul să fie scos în afara legilor şi toate neînţelegerile dintre state — oricare ar fi fost natura lor — să se reglementeze prin tratative. În fruntea acestei lupte a popoarelor s-a aflat atunci, cum se află şi azi, Uniunea Sovietică, întîiul stat din lume al muncitorilor şi al ţăranilor. Însă în Germania prăbuşită şi învinsă s-au iscat agitatorii nazişti ai revanşei. Ei aduceau în viaţa politică a republicii de la Weimar mîinciuna împinsă pînă la extrem, brutalitatea sălbatecului cu fruntea cît lăţimea degetului, cruzimea fiarei de pradă din junglă. Instinctele cele mai vechi au fost răscolite, ura cea mai neomenoasă şi orgoliul cel mai neînfrînat au fost cultivate. Ros de mizerie şi chinuit de foame, năucit de discursuri răcnite şi ameţit de fîlfîirea steagurilor care purtau pe ele semnul ce avea să devină simbolul celor mai odioase fapte, poporul german s-a lăsat, în bună parte, tîrît în aventura nazistă. Cu ajutorul marilor bancheri şi al marilor industriaşi, al junkerilor şi al militariştilor înrăiţi, — şi chiar cu sprijinul anumitor cercuri imperialiste din Apus şi de dincolo de Atlantic, cărora lozinca anti-comunistă a naziştilor le surîdea — Adolf Hitler şi clica sa de monştri au luat puterea printr-o grosolan mascată lovitură de stat. Oamenii de bună credinţă au început să sune clopotul de alarmă. „Pacea se află în primejdie. Omenirea se află în primejdia de a fi aruncată în prăpastia unui nou război mondial“. În faţa acestui evident, mult prea evident pericol, Uniunea Sovietică a propus în nenumărate rînduri şi sub diferite forme, semnarea unui pact de securitate colectivă care să pună popoarele la adăpostul dezastrului ce se anunţa. Glasul puternic al diplomaţilor sovietici a mobilizat masele, însă oamenii politici din Apus au rămas surzi. Cu fier franţuzesc, Adolf Hitler a fabricat tancuri şi tunuri şi avioane. Cu bani franţuzeşti, englezeşti şi americani, Adolf Hitler şi-a îmbrăcat şi şi-a hrănit armatele, şi în timp ce führerul perora despre menţinerea păcii şi declara că s-a înarmat „numai pentru a se apăra de comunism“, statul lui major se pregătea febril de război.

Cine are urechi de auzit, să audă. Încă o dată şi încă o dată. Germania nazistă a înghiţit într-o noapte Austria. În altă noapte — cu asistenţă franceză şi engleză — a anexat şi „Marele Reich“ Cehoslovacia, iar în zorii zilei de 1 septembrie 1939, pasul grozav care avea să arunce omenirea în iadul celui de al doilea război mondial era făcut. Îmbrăcaţi în uniforme poloneze, soldaţi germani creau incidente de graniţă şi Polonia era atacată de trupele lui Adolf Hitler. Atunci, ca nişte uriaşe broaşte ţestoase de oţel, tancurile hitleriste au invadat cîmpiile Poloniei, iar deasupra acestei ţări, la năvala stolurilor de avioane care purtau pe aripi semnul crimei, „cerul s-a spart, a căzut şi a omorît oameni“... Copiii Poloniei dormeau somn lin şi visau vise copilăreşti, cu păduri aurite, cu urşi de pîslă care vorbeau, cu vulpi de catifea, cu iepuri de zăpadă şi bursuci de aramă. Dar „cerul s-a spart, a căzut şi a omorît oameni“. Cerul s-a spart, a căzut şi a omorît copiii Poloniei.

Apoi, n-a trecut mult şi „cerul s-a spart, a căzut şi a omorît“ copiii Danemarcei şi ai Norvegiei, ai Olandei şi ai Belgiei, ai Franţei şi ai Iugoslaviei, ai Angliei şi ai Greciei şi, mai ales, „cerul s-a spart, a căzut şi a omorît“ copiii Uniunii Sovietice...

Tancurile uriaşe şi ucigaşe, care se tîrau ca nişte fiare apocaliptice pe toate drumurile şi pe toate cîmpurile Europei şi ale Africii de Nord, împrăştiind focul şi moartea şi pustiirea, avioanele colosale care făceau „ca cerul să se spargă, să cadă asupra oamenilor şi să-i omoare“, fuseseră construite — cine are urechi de auzit, să audă — cu fier franţuzesc, iar asasinii fuseseră hrăniţi şi îmbrăcaţi cu bani franţuzeşti, englezeşti şi americani.

Odată războiul dezlănţuit, asupra omenirii întunecată, cea mai lungă şi cea mai îngrozitoare noapte din cîte a cunoscut istoria timpurilor mai noi. Fărădelegea s-a năpustit asupra vastelor ţinuturi cotropite de soldaţii cu semnul criminal al crucii încîrligate pe uniforme şi steaguri. Scopul mărturisit în conferinţele secrete ale conducătorilor hitlerişti, şi chiar în unele cuvîntări publice ori în articole de presă, era jefuirea ţărilor cotropite, înrobirea popoarelor, ori chiar asasinarea pînă la stingerea totală a lor pentru a se crea „spaţiu vital“ „alesei rase germane“.

Adolf Hitler spunea pentru a-şi înfierbînta şi mai mult adepţii, pentru a-i atîţa şi a-i face să nu se teamă de crime: „Noi vrem să selecţionăm o pătură de stăpîni noi, străini de morala milei, o pătură care va fi conştientă că, pe baza „partenenţei sale la rasa superioară, are dreptul să stăpînească şi va şti să-şi instaureze şi să-şi menţină fără şovăială dominaţia“.

„Stăpîni... străini de morala milei“...

Nu vi se pare că în acelaşi sinistru chip, vorbesc „de pe poziţii de forţă“ cei ce ameninţă cu războiul atomic?

Cine are urechi de auzit să audă. „Stăpînii străini de morala milei“ nu au devenit, cu toată tehnica lor, cu toată rafinata lor cruzime, cu toate tîlhăriile, jafurile şi omorurile de milioane de oameni pe care le-au săvîrşit — stăpînii lumii. Dominaţia lor vremelnică — plănuită să dureze un mileniu — s-a prăbuşit în singe şi cenuşă.

Mii şi mii de oraşe au fost arse. Zeci şi zeci de mii de sate au fost arse şi pustiite. În sute de lagăre oamenii au fost măcelăriţi, ucişi cu bîta sau cu streangul, arşi de vii, în cuptoare, gazaţi şi jupuiţi de piele. Iar Adolf Hitler justifica toate acestea spunînd: „Eu îi eliberez pe oameni de îngrădirile împovărătoare ale raţiunii, de autoimputarea murdară şi înjositoare cu bunurile numite conştiinţă şi morală, precum şi de cerinţele de libertate şi independenţă...“ A zis Hitler. Dar haitele lui, lepădînd raţiunea, lepădînd conştiinţa, lepădînd morala, au ieşit, au asasinat, au incendiat, au pustiit, — în unele ţinuturi ca şi cum ar fi avut la îndemînă bomba atomică de ucis în masă, de pustiit vaste teritorii. Dar pînă la urmă — cine are urechi de auzit, să audă, încă o dată şi încă o dată — haitele tehnicizate, fără conştiinţă şi fără morală, au fost învinse şi neantizate de oameni cu conştiinţă, păstrători ai moralei umane, de acei oameni care nu-şi puteau pierde gustul libertăţii şi care iubeau independenţa.

Goebbels — în cartea sa „Inima de fier“ justifica astfel scopul pentru care naziştii aduseseră pe pămînt cruzimile: „Acesta nu este un război pentru tron şi nici pentru altar; acesta este un război pentru grîu şi pîine, pentru un prînz abundent, pentru un dejun şi o cină abundentă, un război pentru materii prime, pentru cauciuc, pentru fier şi minereuri...“.

Lumina albă a lămpii cade pe hîrtia din faţa mea pe care literele scrise nervos de mîna obosită de încordare se înşiră lăbărţate. Fumul ţigării sfîrîie pe marginea scrumierei ridică spre tavan o coloană subţire şi inalbă. Altădată, tot la o oră tîrzie ca aceasta, capii fără cap ai haitei naziste plănuiau războiul, pregăteau războiul. Se bizuiau pe tehnica lor, pe puterea fizică a armatelor lor, pe cruzimea lor, pe lipsa lor de conştiinţă, pe lipsa lor de morală. Tot la o oră tîrzie ca aceasta au declanşat războiul. Dar unde sînt acum aceşti lupi singeroşi? Unii s-au otrăvit de teama ştreangului. Alţii au pierit în streang. Cine are urechi de auzit, să audă. Încă o dată şi încă o dată. Copilul scînceşte în somn. Faţa i s-a încruntat. Ţipă speriat. Se trezeşte.

Mă apropii de el. Tremură.

— Ce s-a întîmplat?

— A venit lupul şi ne-a stricat jocul. S-a luat după mine să mă mănînce. Am fugit. L-a prins şi l-a mîncat pe urs.

— Nu l-a mîncat. Uite, ursul doarme lîngă tine.

Copilul strînge ursul. Îi mîngîie fruntea de pîslă.

— Te rog, aprinde lumină mare. Am aprins toate luminile din odaie.

— Tot mai scrii?

— Tot mai scriu.

— Atunci am să tac.

Cine are urechi de auzit, să audă. Încă o dată şi încă o dată să audă. Pentru ca hitleriştii să aibă „un prînz abundent, un dejun abundent, o cină abundentă“ au fost ucişi în cinci ani de război peste douăzeci de milioane de oameni.

Pentru ca Germania hitleristă să aibă „materii prime, cauciuc, fier şi minereuri“ au fost ucişi, în cinci ani de război peste douăzeci de milioane de oameni. Iar alte zeci de milioane au pierit atunci „cînd cerul s-a spart şi a căzut şi a omorît oameni“, sau ceva mai tîrziu dar tot din pricina războiului.

Dar, oare, pentru ce au fost ucişi egiptenii, astă toamnă, la Port-Said şi în atîtea alte locuri de agresorii anglo-francezi? Goebbels s-a stins prin sinucidere în adăpostul blindat al Cancelariatului „Marelui Reich“ din Berlin, — însă goebbelsismul în tot ceea ce a avut el mai mincinos, mai hrăpăreţ, mai criminal, mai monstruos, supravieţuieşte cuibărit în alte minţi, la Paris, la Londra, la Washington...

Grăsunul tîlhar Göring scria, cu nerusinare, în octombrie 1942, în „Völkischer Beobachter“ adresîndu-se germanilor: „Să nu uitaţi că am cucerit de la ruşi cele mai bogate regiuni... Ouăle, untul şi făina există acolo în cantităţi pe care nici nu vi le puteţi imagina... Va trebui să ne îngrijim ca toate acestea să fie bine valorificate şi prelucrate cum se cuvine, pe loc“... A zis Göring. Şi pentru ca ruşilor să li se fure ouăle şi untul şi făina, copiii ruşi au fost ucişi şi femeile ruse au fost ucise.

Dar bărbaţii ruşi i-au alungat pe cotropitori, şi acum doisprezece ani, sfîrîmîndu-i, i-au silit să capituleze în însăşi inima Germaniei „de fier“ plesnită în ţăndări. Iar grăsunul şi cinicul tîlhar Göring — cine are urechi de auzit, să audă — de teama ştreangului la care fusese condamnat de tribunalul din Nürnberg, s-a dus, otrăvindu-se, după „excelenţa sa Herr Doktor Goebbels“ şi după „neînfricatul“ şi „providenţialul“ führer.

Deschid un atlas şi privesc harta planetei. Pe o întindere uriaşă a fîlfîie steagul roşu. Pe o întindere uriaşă a pămîntului, nouă sute de milioane de oameni harnici construiesc paşnic socialismul. Şi toţi aceşti nouă sute de milioane de oameni stau gata să-l sfarme pe agresor.

Cine are urechi de auzit, să audă.

Complotiştii cei noi îşi pipăie gulerele. Unul gîfîie:

— Dar, dacă...

Ridic storul. Felinarul s-a stins. S-a risipit smoala nopţii. Deasupra lumii a răsărit proaspăt şi luminos soarele. Copilul mă întreabă:

— Ai terminat de scris?

— Da.

Se apropie de fereastră cu ursul de pîslă în braţe. Se uită afară.

— Au mai înflorit trei lalele.

— Da. Au mai înflorit trei lalele. Rîde şi mi se aşează pe genunchi.

— Ştii la ce m-am gîndit?

— La ce?

— Diseară, cînd o să mă culc, o să iau puşca, s-o ţin lîngă mine.

— Pentru ce să dormi cu puşca lîngă tine?

— Poate vine iarăşi lupul. Şi dacă vine...

(Cine are urechi de auzit, să audă).

— Dacă vine să-mi strice jocul şi să mă mănînce, am să trag în el, să-l împuşc. Lupii sînt răi.

— Da, îi spun, lupii sînt răi... Dar ei nu pot opri lalelele să înflorească. Şi tu o să mai vezi mulţi ani de acum înainte înflorind, în fiecare primăvară, lalelele.

— Şi trandafirii cei roşii am să-i văd înflorind.

— Şi trandafirii cei roşii...

8—9 mai 1957.

Zaharia Stancu

Cercurile agresive imperialiste cer înarmarea Spaniei franchiste cu arma atomică.

DIN NOU

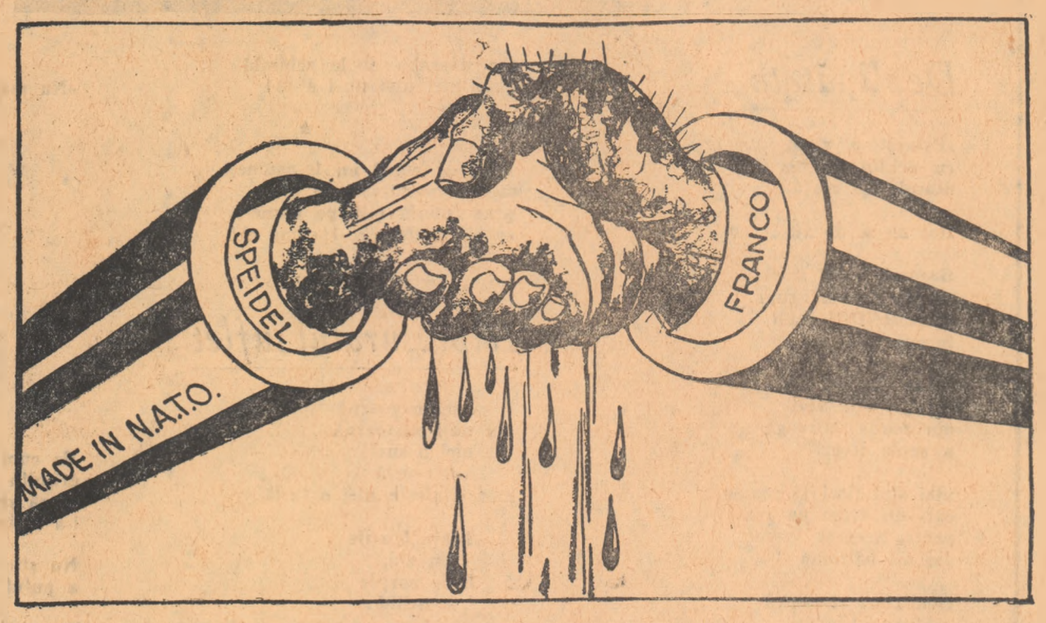

MÎNA ÎN MÎNA

Desen de ROSS

CONTRASTE

(Corespondenţă telefonică)

PARIS, luni, 13 mai.

Promiteam săptămîna trecută să ţin la curent cititorii „Gazetei literare“ cu privire la progresele primăverii la Paris. Regret să spun că ele sînt nule. E frig, e vînt, nori gri şi din cînd în cînd ploaie mărunt; copacii sînt verzi, grîul creşte pe cîmpia Beauce şi cîrezile pasc pe umedele păşuni normande peste care plutesc nori veniţi dinspre Atlantic.

Parizianul care mi-a dat cifra de două milioane de automobile în Paris, se vede că era gascon. În realitate sînt opt sute de mii; de altfel e tot una: nu se vede bine unde ar mai încăpea al opt sute de mii unulea.

Parisul a serbat Ziua Victoriei cu solemnitatea obişnuită; iar noaptea, faţadele maiestuoase ale pieţii Concordiei, Luvrului, Arcul de triumf de la Étoile şi cel de la Carrousel, turnurile catedralei Nôtre Dame, cupola Pantheonului şi aceea a Invalizilor, iluminate de reflectoare, au înălţat splendoarea lor seculară deasupra oceanului de case ale Parisului, — oraşul lumină dar şi oraşul contrastelor celor mai uimitoare.

Într-adevăr: pe Champs Elysées circulă femei în blănuri de vizon. Pe Rue de la Paix, colierele de briliante sclipesc în vitrinele bijutierilor, dar pe grătarul gurilor de aeriştre ai metroului, acolo pe unde iese aerul cald, zac moarte nişte ciudate grămezi de zdrenţe sumbre. Dacă te apropii vezi: nişte degete de la un picior ieşite dintr-un bocanc ferfeniţit. Grămada de cîrpe e un om, un vagabond care doarme noaptea acolo. Acolo, sau pe treptele W.C.-urilor subterane. Sau pe cheiurile Senei. Mă întreb unde-or fi dormind iarna.

Da, Parisul e plin de contraste, palatele vechi sînt imaginea unei arte nobile şi rafinate; deasupra vitrinelor de cafenele strălucesc în neon cuvinte americane: SNACK-BAR, COCA-COLA. Da, parizienii sînt oameni curtenitori, paşnici, binevoitori, prietenoşi. Dar pe faţadele cinematografelor scrie: Cavalerul violenţei, Cine l-a omorît pe Harry? şi Lupoaicele, un film cu adevărat demoniac!!! Da, la Comedia Franceză se recită versurile sublime ale tragediilor lui Racine şi profund umane ale comediilor lui Molière; dar în mici teatre murdare cu şaizeci sau optzeci de locuri, sînt jucate piesele străine, fără noimă, amare, deprimante şi deznădăjduite ale unor autori care n-au nimic comun nici cu Racine, nici cu Molière. Da, noaptea turlele gotice ale catedralei Nôtre Dame şi colonadele Luvrului şi arcurile de triumf şi statuile albicioase din grădinile Tuileries strălucesc asupra oraşului veghea tainică a frumuseţilor eterne, dar ziua se deschid expoziţii cu tablouri de pe a căror pînză mutre de roboţi cu două nasuri şi un singur ochi privesc în gol. Desigur, un domn a oferit prietenilor săi un spectacol într-unul din cele mai mari teatre din Paris, închiriat pentru o seară cu trupă cu tot, pentru cincizeci de milioane de franci, adică un milion de lei.

Străzile mari ale Parisului poartă numele unor bătălii singeroase şi ale unor generali vechi; dar francezii detestă războiul şi au oroare de el. Avioane cu reacţie trag dire, sus de tot, în văzduh. Dar tinerele perechi nu le dau nici o atenţie şi se sărută pe cheiurile Senei, aşa cum am avut cinstea să vă transmit data trecută şi vă comunic şi acuma, fiindcă între timp n-au încetat ideloc. Multă lume are maşină, dar preferă să umble cu metroul, ca să ajungă mai repede. Pe străzile pe care trec zeci de mii de maşini pe zi, sînt case în care stau oameni închişi în biblioteci, citind şi scrîind, izolaţi ca într-un pustiu. Străinii cumpără tot ce pot, iar negustorii iau cît mai mulţi bani cu putinţă. Banii curg ca în basme, dar parizianul mijlociu îşi cîntăreşte de zece ori, înainte de a o da din mînă, moneda de zece franci, care nu face nici o para chioară.

În mijlocul acestor contraste nemaipomenite, între bogăţie şi mizerie, între strălucire şi stupiditate, între speranţă şi teamă, trăiesc milioane de oameni de treabă, inteligenţi, omenoşi, harnici, mult mai serioşi decît se spune despre ei, iubitori de frumuseţe, punînd bun gust şi măsură în cele mai mărunte lucruri ale vieţii, ale vieţii pe care-o iubesc mai presus de orice şi pe care o vor frumoasă şi liberă. Vînzătoare din magazine, funcţionari, muncitori, artişti, savanţi, femei care sînt directoare de teatru, studenţi, scriitori, florărese, meseriaşi, mici negustori, ingineri: poporul Parisului.

În el avem încredere noi cei care lucrăm ca să întărim vechea prietenie dintre poporul romîn şi poporul francez. Vreo două mari ziare, ai căror proprietari nu sînt oameni simpli, nici nu trăiesc din munca lor, au publicat, cu privire la vizita delegaţiei noastre, notiţe acre. În schimb, Vercors ne-a primit ca pe nişte fraţi. Georges Duhamel, la început oarecum mefient, cum ar zice profesorul Călinescu, a început în cursul convorbirii să se însufleţească tot mai mult şi pînă la urmă a declarat că vrea să ne viziteze ţara în septembrie. Contraste, contraste chiar şi la unul şi acelaşi om. Printre altele, contrastul dintre ideile false, insuflate de o propagandă răuvoitoare şi felul cum se arată ţara noastră din informaţii exacte şi nepărtinitoare. Ne bizuim şi pe acest contrast şi multe alte lucruri care toate vor contribui la întărirea şi la progresul treptat dar continuu al prieteniei noastre cu poporul francez. Nu există nici un singur francez cu care am vorbit, care să nu fie convins că aşa trebuie să fie şi că aşa va fi. Şi prietenia e mai tare decît orice.

Petru Dumitriu

Oaspeţi de peste hotare

RAFAEL ALBERTI
poet
(Argentina)

NAZIM HIKMET
scriitor

Desene de ROSS

DIN TOATĂ LUMEA

O ANTOLOGIE A LITERATURII ROMÎNE

Sub auspiciile harnicei „School of Slavonic and East European Studies“ a apărut la Londra, o antologie a literaturii romîne de la 1830 pînă azi, intitulată „Romanian Prose and Verse“ („Proza şi poezia romînă“).

În pofida reduselor dimensiuni ale cărţii (193 pagini), profesorul E. S. Kappe, editorul acestei antologii, a izbutit atît în succesiunea sa introducere, cît şi prin selecţia materialului tradus, să înfăţişeze cititorilor englezi o imagine fidelă a literaturii noastre.

Pagini dintre cele mai reprezentative ale lui Eliade („Zburătorul“), Alecsandri („Hora Unirii“), Kogălniceanu, Filimon, Emilescu, Ion Luca Caragiale, Creangă şi Cosbuc („Noi vrem pămînt“) sînt urmate de unele din cele mai reorezentative versuri ale lui Tudor Arghezi şi de semnificative extrase din proza lui Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Cezar Petrescu, Panait Istrati şi Matei Ion Caragiale, al cărui roman „Craii de Curtea Veche“ este calificat de profesorul Tappe drept „scînteietor“.

REPLICA LUI ROBERT MERLE

Este încă destul de vie amintirea „marii senzaţii“ produse, acum cîţiva ani, în anumite cercuri obscurantiste din occident de eseul „Le Mythe de Sisyphe“ („Mitul lui Sisif“), în care Albert Camus utiliza figura legendarului rege al Cretei pentru a simboliza „disperarea în sînul unei lumi absurde“.

Cunoscutul autor al romanului „La Mort est mon métier“ („Moartea este meseria mea“), Robert Merle, îi dă acum o pregnantă replică lui Camus, în piesa „Nouveau Sisyphe“ („Noul Sisif“), apărută în al doilea volum al său de „Théâtre“, la editura „Gallimard“.

În concepţia lui Robert Merle, departe de a mai fi un simbol al „disperării“, Sisif — reducînd la neputinţă moartea şi revoltîndu-se împotriva zeilor şi a arhonţilor — încarnează dimpotrivă speranţa omenirii.

În timp ce eseul lui Camus era o pledoarie pentru sinucidere, piesa lui Merle este aşadar o avîntată apologie a vieţii.

CORESPONDENŢA LUI VOLTAIRE

Cu cele patru noi volume de curînd apărute în vitrinele librăriilor, colecţia „Corespondenţa lui Voltaire“, editată de „L'Institut et Musee Voltaire“ din Geneva, sub îngrijirea lui Theodore Besterman, a ajuns pînă acum la impresionanta cifră de 24 de tomuri. Ca şi în trecut, fiecare din noile volume conţin între 200-250 de scrisori ale ilustrului locatar al vilei „Les Délices“, însoţite de amplele note explicative ale lui Besterman.

Din cele 40.000 de scrisori pe care specialiştii cred că Voltaire le-a redactat în cursul îndelungatei sale vieţi, Institutul a izbutit să adune pînă în momentul de faţă (în original sau fotocopii) un total de 19.000, adresate unor 1300 de corespondenţi. Publicarea lor va decurge pe viitor în acelaşi ritm adoptat cu începere din octombrie 1954, cînd a fost inaugurată această colecţie: cîte 8 volume pe an — patru în aprilie, patru în octombrie. Întreaga „Corespondenţă“ va cuprinde circa 20 de volume.

Însufleţit de o rară pasiune, Theodore Besterman lucrează actualmente la întocmirea celui de al patruzeci şi doilea volum. Dar marea satisfacţie pe care i-o produce această intensă muncă este în permanenţă umbrită de slabul ecou pe care generoasa lui iniţiativă l-a avut şi continuă să-l aibă în rîndurile instituţiilor culturale din apus: din nefericire, pînă azi, numărul abonaţilor colecţiei n-a trecut nici măcar de 300. Voltaire e supărător pentru burghezie.

O UIMITOARE DESCOPERIRE

Incitată de marele succes obţinut de romanul „The Gadfly“ („Tăunul“) al scriitoarei engleze Ethel Lilian Voynich în Uniunea Sovietică, ca şi în China şi celelalte democraţii populare, ţări în care cartea a ajuns pînă astăzi la fantasticul tiraj de 2.500.000 exemplare, editura „Cameron Associates“ din New York a reeditat recent versiunea originală a acestei atît de valoroase opere, dată complet uitării atît în Anglia, unde a apărut pentru prima oară în 1897, cît şi în Statele Unite, unde nonagenara ei autoare îşi are în prezent reşedinţa.

Lectura acestei noi ediţii a „Tăunului“ a constituit o uimitoare revelaţie pentru toţi criticii literari americani, inclusiv Harvey Breit de la „New York Times“, care — neprecupeţind nici un superlativ pentru a-şi exprima admiraţia — sfîrşeşte prin a declara că este „o carte pur şi simplu fascinantă“.

Cercetînd cu atenţie întreaga listă a scriitorilor anglo-saxoni contemporani traduşi în ţările socialiste, criticii şi editorii americani ar putea redescoperi cu cea mai mare uşurinţă, de la romanele lui Theodore Dreiser pînă la acelea ale lui Albert Maltz, o mulţime de alte cărţi la fel de „fascinante“, care n-au mai văzut de atîta timp lumina tiparului în patria celor ce le-au scris.

„TIMES“ DESPRE „AMINTIRILE LUI CREANGĂ“

Comentînd excelenta traducere engleză a „Amintirilor din copilărie“ ale lui Creangă, semnată de A. L. Lloyd şi tipărită în cursul lunii trecute de editura „Lawrence and Wishart“, sub titlul „Recollections from Childhood“, arhi-conservatoarea revistă „Times Literary Supplement“ din 19 aprilie 1957 face următoarele aprecieri care, fără îndoială, au avut darul de a îndispune grozav pe „camarazii“ de la „Europa liberă“:

„Naivul farmec al acestor amintiri nu trebuie să ne împiedice să vedem valoarea lor ca documente sociale. Deşi autorul înfăţişează viaţa ţăranilor moldoveni, descendenţi ai răzeşilor din Evul Mediu, ca în general fericită în amalgamul ei de muncă grea şi ghiduşie rurală, şi deşi satira lui nu este niciodată amară, cartea îşi derivă o parte din valoarea ei din descrierea corupţiei şi şiretlicurilor (ca să nu spunem „pungăşiilor“) preoţilor satelor şi ale călugărilor din vecinătate, care apar ca nişte indivizi graşi, avizi, jovialii, preocupaţi să stoarcă cît mai multă mîncare şi băutură de la docila lor turmă — o gloată rabelaisiană, lipsită de orice înclinaţie ascetică sau monahală. La fel este dezvăluit şi redusul standard al şcolilor rurale şi al micilor seminarii“.

ALF ADANIA

NOI PUBLICAŢII LITERARE ÎN R. P. CHINEZĂ

Pentru a da posibilitatea unei cît mai largi activităţi literare, în R. P. Chineză, de la 1 ianuarie a început să apară revista „Poezia“ care, în afara versurilor originale, publică traduceri de poezii, articole de critică şi studii de teoria poeziei. Noua publicaţie „Problemele literaturii“ cuprinde de asemenea articole privind cercetările literare şi critica literară, precum şi despre cunoaşterea literaturii vechi, literaturii contemporane şi literaturii universale. În afară de aceste două publicaţii, din ianuarie au început să apară revistele „Ploaie şi flori“, „Vestitorul“, „Peşcăruşul“, „Stele“ şi altele.

CORESPONDENŢA LUI THOMAS MANN

Cunoscutul critic literar german Alfred Kantorovics, autorul studiului despre opera lui Heinrich Mann editată de Academia de Arte din Berlinul răsăritean, a strîns, într-un volum de 136 pagini, 42 de scrisori inedite pe care Thomas Mann le-a trimis fratelui său Heinrich Mann. Scrisorile datează din perioada 1900—1927, perioadă importantă în dezvoltarea literară a celor doi scriitori.

Corespondenţa celor doi fraţi este extrem de interesantă pentru cunoaşterea cît mai completă a operei lor.

SUCCESUL UNUI POET MAROCAN

Poetul marocan Mohamed Sabac a tipărit un nou volum de versuri inspirate din lupta poporului său pentru independenţă. Ediţia în limba arabă s-a epuizat într-un timp record. Actualmente se află sub tipar cea de a doua ediţie, iar poetul Lopez Jorje, bun cunoscător al limbii arabe şi literaturii marocane, lucrează la traducerea versurilor în limba spaniolă.

UN SONET NECUNOSCUT AL LUI ANTONIO MACHADO

Într-un număr festiv al ziarului „Heraldo de Leon“ din Saragosa, printre